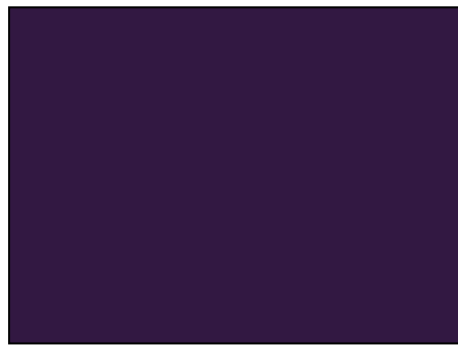

CANON
SOCIAAL WERK NEDERLAND

De spiegel van het verleden

Notities en Voorstellen
voor het onderwijs in Geschiedenis Sociaal Werk
in de opleidingen Social Work

Maarten van der Linde, Hogeschool Utrecht
Herziene en uitgebreide versie, augustus 2009

... Hiermede is onze blik op het verleden ten einde. Het zou ons niet vreemd voorkomen wanneer iemand die onze vogelvlucht gevolgd heeft, de verzuchting slaakt: 'Er is niets nieuws onder de zon.' De vernieuwingsbewegingen die wij ontmoetten, brachten ons althans dezelfde grondprincipes, zij het ook in gewijzigde vormen.

Deze constatering, die overigens de werkelijkheid niet geheel recht doet, bepaalde aspecten daarvan verwaarloost, zou ons ten besluite tot de volgende opmerkingen kunnen brengen:

1. Nieuw verworven inzichten en waarden kunnen weer verloren gaan (en weer als nieuw ontdekt worden). Zij blijven, zelfs al zijn zij door velen aanvaard, niet vanzelf bestaan; zij moeten voorgestaan, vastgehouden, verdedigd en gepropageerd worden.
2. In een bepaalde periode nieuw verworven en toegepaste inzichten zijn zonder meer niet voldoende om een bepaald werk op het vereiste niveau te houden; want de maatschappij ontwikkelt zich steeds verder, compliceert en differentieert zich en gestadig doen zich structuurveranderingen voor. De fout die veel vernieuwingsbewegingen na enige tijd maakten, was dat zij hiervoor niet of niet voldoende oog hadden en dat zij, zichzelf gelijkblijvend en hun destijds goede principes volgens de eenmaal vastgestelde methode toepassend, bij de maatschappelijke ontwikkeling ver ten achter raakten.
3. Zelfs een technisch goed geoutilleerd apparaat, geheel aangepast aan de sociologische situatie en werkend volgens de laatste psychologische inzichten, is niet voldoende. ...
Maatschappelijk werk is niet alleen een zaak van methoden maar in niet mindere mate van mensen.

Marie Kamphuis (1907-2004), slot van haar opstel 'Uit de voorgeschiedenis. Historische notities', in: *Helpen als ambacht*, Amsterdam: Cicsa, 1951, pp. 56-57.

'... Naast wederkerigheid en bezig zijn met verandering speelt historiciteit in het sociaal agogisch werk een cruciale rol. Zicht hebben op geschiedenis en achtergronden van mensen en situaties is onmisbaar in het werken met en voor mensen, want alles wat mensen doen heeft een achtergrond, een geschiedenis die hen gemaakt heeft tot wat ze nu zijn. ...'

Piet Winkelaar, *De noodzaak van religie in het sociaal agogisch werk*. SWP, 1999.

'... De spiegel van het verleden kan helpen bij het vermijden van eenzijdigheden uit vroeger jaren en bij het benutten van de winst die elk tijdperk heeft opgeleverd. In die zin zouden juist innovatoren er veel aan kunnen hebben, maar vaak komen zij daar niet aan toe. Soms vanwege barrières waarvan ook Richmond in haar tijd al rept: 'Pressure of work! Lack of time!'. En misschien houdt ook dat een spiegel voor. ...'

Nel Jagt, Kijken in de spiegel van het verleden, in *Beroepsprofiel van de maatschappelijk werker*, NVMW, 2006, p. 94.

De PORTRETTENGALERIJ

Van boven, van links naar rechts:

1. Juan Luis Vives, Anthonius, Franciscus van Assisi, Martinus van Nieuwenhuijzen, Willem Hendrik Suringar, Betsy Groen van Prinsterer, Johanna ter Meulen.
2. Emilie Knappert, Marie Muller-Lulofs, Clara di Favaroni, Octavia Hill, Helene Mercier, Arnold Kerdijk, Elisabeth Fry.
3. Marie Kamphuis, Kees Trimbos, Tonko ten Have, Carel Muller, Elisabeth van Thuringen, Cornelis Elisa van Koetsveld.
4. Willem van den Bergh, Majoor Alida Boshardt, Jacobus Penn, Marga Klompé, Arnoldus Frentrop, Willem Drees, Aletta Jacobs.

INHOUD

WOORD VOORAF

1. WAAROM GESCHIEDENIS?

2. INLEIDENDE BESCHOUWINGEN OVER GESCHIEDENIS VAN HET SOCIAAL WERK.

1. Afbakening Geschiedenis van Sociaal Werk.
2. Uitwerking van enkele elementen uit de IFSW-omschrijving van Social Work.
 1. Contextgebonden en veranderingsgericht.
 2. Centrale waarden.
 3. Theorie en praktijktheorie.
3. Relevantie van onderzoek naar en kennis van de “geschiedenis van het sociaal werk”.
 1. Basiskennis, historisch besef, identiteit, nut.
 2. Leerzame kennis en inzichten.
 3. Veranderende samenlevingsverhoudingen.
 4. Historische methode.
 5. Basiskader.
 6. Wie, wat, waarom, aan wie?
4. Nieuwe plaats voor historisch perspectief

3. VOORSTELLEN VOOR HET ONDERWIJS

- Inleiding.
- Pleidooi voor geschiedenis op alle social work opleidingen: MWD, CMV, SPH, CT.
- Doel – Studiepunten – Wanneer – Hoe – Omvang – Werkvorm - Toets - Keuze opdrachten.

4. VOORSTEL VOOR EEN SERIE VAN 7 COLLEGES.

BIJLAGE 1

Overzicht (in één schema): Tien Tijdvakken, Canon van Nederland, Canon Sociaal Werk Nederland.

BIJLAGE 2

Kleine reader met bekende definities en leerzame citaten.

1. Nel Jagt, Onbetaalde rekeningen van het beroep.
2. Gerrit Schutte, Elke tijd stelt zijn eigen vragen.
3. Karl Marx en Friedrich Engels, Geschiedenis van klassenstrijden.
4. Johan Huizinga, Geschiedenis is de geestelijke vorm waarin een cultuur zich rekenschap geeft van haar verleden.
5. Ger Harmsen, De taak van de geschiedenis.
6. Maarten van Rossem, Heeft geschiedenis nut?
7. Paul Klep, Historisch besef.
8. Bernhard Schlink, Geschiedenis als vlucht.

BIJLAGE 3

Twee recente basisboeken, kenmerken en inhoudsopgave:

1. Maarten van der Linde, *Basisboek geschiedenis Sociaal Werk in Nederland*.
2. Jan Bijlsma en Hay Janssen, *Sociaal werk in Nederland. Vijfhonderd jaar verheffen en verbinden*.

Woord vooraf

Een eerdere versie van deze notitie werd in mei 2009 geschreven - mede namens de andere drie canonredacteurs Jos van der Lans, Jan Steyaert en Wim Verzelen - ter voorbereiding van de conferentie op 4 juni 2009 van docenten over het geschiedenisonderwijs in de sociaalwerkopleidingen.

Met veertig deelnemers afkomstig van 16 opleidingen Social Work, Movisie en het Centrum voor Beroepsontwikkeling was deze conferentie in Amersfoort een positief begin van de uitwisseling van ideeën en ervaringen.

Deze herziene en wat uitgebreide versie verschijnt ter gelegenheid van de lancering van de onderwijspagina op de website van de Canon Sociaal Werk.

Twee belangrijke conclusies van de 4 juni-conferentie waren:

1. Historisch besef hoort thuis in het curriculum van de opleidingen Social Work.
2. Kennis van en inzicht in de geschiedenis van sociale beroepen maken deel uit van de competenties die te maken hebben met beroepsontwikkeling.

In de afgelopen twee jaar zijn voor de kennisoverdracht en het onderzoeken van de geschiedenis van sociaal werk nieuwe leermiddelen beschikbaar gekomen. Allereerst de Canon Sociaal Werk. Het aantrekkelijke van de canon is dat de geschiedenis met de laptop op schoot direct toegankelijk wordt: korte leesbare teksten, verrassend beeldmateriaal, verwijzingen naar literatuur, directe toegang tot befaamde en bepalende geschriften (gedigitaliseerd), filmfragmenten en relevante internetsites. Ook is de canon thematisch en op trefwoord doorzoekbaar. Het aardige is verder dat hij nooit af is en zich leent voor uitbreiding en aanvulling.

Naast de canon blijven echter boeken onmisbaar: voor het bredere overzicht, de dwarsverbanden, het sociaal-historische kader, maar ook de verdieping.

Jan Bijlsma (Christelijke Hogeschool Windesheim) en Maarten van der Linde (Hogeschool Utrecht) gaven op 4 juni een toelichting op hun basisboeken over de geschiedenis van het sociaal werk, resp. *Sociaal werk in Nederland. Vijfhonderd jaar verheffen en verbinden* en *Basisboek geschiedenis Sociaal Werk in Nederland*. Een typering en de inhoudsopgave van beide boeken is als bijlage 3 bij deze notitie opgenomen.

Maar de vraag waar het uiteindelijk om draait is: wat gebeurt er in het onderwijs? De canonredactie pleit voor historisch besef in alle jaren. Een basisprogramma in het eerste of tweede jaar en verdieping als onderdeel van beroepsontwikkeling en vaktheorieën, in de hogere jaren.

Inventarisatie onder de aanwezigen leverde als resultaat op dat op ongeveer de helft van de opleidingen aandacht aan geschiedenis wordt besteed. Het goede nieuws is dat op verschillende opleidingen – waar geschiedenis geruisloos was verdwenen – plannen worden gesmeed om het historisch besef als onmisbare competentie in ere te herstellen.

Maarten van der Linde

1. Waarom geschiedenis?

1. Verwonderd zijn over mensen, zijn wij anders dan of eerder als onze voorouders?
2. Willen weten, nieuwsgierig zijn waar we vandaan komen, hoe men vroeger leefde.
3. Aantonen dat het leven vroeger makkelijker, beschaafder, aangener was, of juist het omgekeerde.
4. Verhalen vertellen over het recht van bestaan van het eigen volk, de eigen groep, de eigen stroming.
5. Verhalen vertellen van roem en glorie, overwinningen en nederlagen.
6. Herinnering levend houden aan de voorouders, de pioniers, de helden.
7. Inspiratie putten uit het voorbeeld van de voorgangers, hun moed, opofferingen, doorzettingsvermogen, vindingrijkheid.
8. Stem geven aan niet-gehoorde en onzichtbare personen en groepen.
9. Waarschuwen voor dwaalwegen, verleidingen, valkuilen, slechteriken.
10. Lessen trekken uit wat goed heeft gewerkt, van duurzame waarde is gebleken.
11. Een verklarend beginsel, proces of mechanisme ontdekken voor de loop van de geschiedenis dat mogelijk ook aanwijzingen geeft voor de toekomst: God en Geloof, Ideeën en Uitvindingen, Natie en Staat, Kapitalisme, Klassenstrijd, Klassenbelangen, Mensenrechten en Emancipatie, Opvoeding en Beschaving, Globalisering...
12. Willen weten of veelgebruikte verklaringen of aannames (mythen) kloppen, waar of juist zijn, in overeenstemming met de feiten.
13. Willen weten wat 'tijdgeest' is en wat de impact van tijdgeest is.

Kort gezegd:

We houden ons bezig met geschiedenis omdat we

1. Willen weten, verbanden willen leggen, willen begrijpen en verklaren.
2. Verhalen willen vertellen, pioniers in ere willen houden, elkaar willen inspireren.
3. Rekenschap willen of moeten afleggen, lessen trekken, waarschuwen.
4. Onze praktijk in een ander perspectief willen plaatsen.
5. Verkeerde voorstellingen willen ontmaskeren en ontzenuwen.

2. Inleidende beschouwingen over geschiedenis van het sociaal werk

1. Afbakening Geschiedenis van Sociaal Werk

We vatten de geschiedenis van het sociaal werk breed op, vgl. de omschrijving van 'sociaal werk' in het recente *Basisboek Social Work* als

“kennis- en handelingsgebied” dat “mensen ondersteunt om zelf- en medeverantwoordelijk te zijn en hun sociale rechten te realiseren”.

(Van Ewijk, Spierings, Wijnen, *Basisboek Social Work*, 2007).

Binnen “Social Work”, zoals in Nederland sinds enkele jaren de naam luidt van de HBO bacheloropleidingen, onderscheidt dit *Basisboek Social Work* drie hoofddomeinen:

1. Wonen, welzijn en zorg,
2. Maatschappelijk opvoeden en
3. Samenlevingsopbouw.

In het verlengde hiervan sluiten we ook aan op de omschrijving van “Social Work” die in juli 2000 is vastgesteld door de *International Federation of Social Workers* (IFSW):

The social work profession promotes social change, problem solving in human relationships and the empowerment and liberation of people to enhance well-being. Utilising theories of human behaviour and social systems, social work intervenes at the points where people interact with their environments. Principles of human rights and social justice are fundamental to social work.

Deze omschrijvingen - en de veronderstellingen die er in zijn verwerkt - zijn tegelijkertijd uitgangspunt, maar ook zelf onderwerp van onderzoek omdat opvattingen over doelstellingen, middelen en werkwijzen van het sociaal werk in de geschiedenis aan verandering onderhevig zijn.

2. Uitwerking van enkele elementen uit de omschrijving van de IFSW:

a. Contextgebonden en veranderingsgericht

- Sociaal werk is altijd en bij uitstek (historisch en actueel) contextgebonden want het gaat over wisselwerkingen in concrete historische situaties tussen concrete mensen en hun omgevingen (zoals bijvoorbeeld gezinnen, families, sociale milieus en buurten).
- Centraal in het professionele sociaal werk staat het oplossen van problemen en veranderen van omstandigheden. De keuze van problemen en de problematisering zelf zijn ook contextgebonden evenals de opvatting over wat als “oplossing” wordt gezien.
- Dit geldt ook voor wat het betekent dat sociaal werkers ‘veranderaars’ zijn: de levensbeschouwelijke, politieke en/of ideologische achtergrond kleurt de wijze waarop zij zich richten op verandering van de samenleving en op veranderingen in het leven van de individuen, gezinnen en gemeenschappen voor wie zij zich dienstverlenend inzetten.
- Aan het sociaal werk liggen waarden en normen, en ook theoretische uitgangspunten en vooronderstellingen ten grondslag. Deze veranderen in de loop der tijd, o.a. als gevolg van veranderende economie, cultuur en tijdgeest. De sociale professionals zijn zich niet altijd bewust van deze veranderingsprocessen.

b. Centrale waarden

- Het moderne sociaal werk ontstaat in de tweede helft van de 19^e eeuw uit de idealen en praktijken van godsdienstige, humanitaire, democratische instellingen en emancipatiebewegingen.
- Maar het heeft ook diepe roots in de middeleeuwse caritas en negentiende-eeuwse filantropie
- Als centrale waarden worden in het begin van de 21^e eeuw genoemd:
 - o Respect voor de gelijkheid, waarde en waardigheid van alle mensen.
 - o Mensenrechten en sociale rechtvaardigheid.
 - o Erkenning van pluralisme en diversiteit.
 - o Solidariteit met mensen in een achterstandsituatie.
 - o Het willen verlichten van noden.
 - o Het ontwikkelen van potenties in mensen.
 - o Sociale insluiting en sociale cohesie.
 - o Persoonlijke en sociale verantwoordelijkheid.

c. Theorie en praktijktheorie

- In het sociaal werk worden de methodologie en methodiek van werken ontwikkeld in een wisselwerking tussen (systematisch geëvalueerde) praktijkervaring, beschrijving van “wat werkt” en theorievorming. In de theorievorming neemt de sociaalwerktheorie een steeds grotere plaats in.
- Deze sociaalwerktheorie wordt ontwikkeld door professionals en onderzoekers in het werk zelf en door docenten en onderzoekers die verbonden zijn aan universiteiten en hogescholen; sinds enkele jaren vooral de kenniscentra aan de hogescholen, onder leiding van lectoren.
- In de sociaalwerktheorie gaat het vooral om:
 - o de sociaalwerkbasisvaardigheden.
 - o de kennis van de doelgroepen en hun specifieke situatie.
 - o het methodisch werken zelf, algemeen en gespecialiseerd.
- In verband daarmee gebruikt het sociaal werk (toegepaste) kennis uit:
 - o de sociale wetenschappen (sociologie, psychologie, pedagogiek, antropologie) en
 - o de geesteswetenschappen (filosofie, ethiek, godsdienstwetenschap, politicologie EN GESCHIEDENIS.
 - o Resultaten van specifiek sociaal werk-onderzoek .

3. Relevantie van onderzoek naar en kennis van de “geschiedenis van het sociaal werk”

a. Basiskennis, historisch besef, identiteit, nut

- Basiskennis is een voorwaarde voor het verwerven van historisch besef. Walter van der Kooij, tientallen jaren docent aan de Hogeschool van Amsterdam, schrijft hierover: ‘Waarom leren wat je op kunt zoeken? Een angstaanjagende vraag, wat mij betreft, omdat geen kunde, laat staan wijsheid, denkbaar is zonder kennisfundament. “Dat zoeken we op” is een adequate reactie in een tv-quiz en in menige situatie in een beroepspraktijk, maar wie louter opzoekt kan een handige meid of gozer zijn maar geeft niet thuis als het om bredere, principiële, complexere problemen en vragen gaat. Oftwel waar hbo-niveau vereist is.’ (*Wissel*, contactblad Maatschappij en Recht, HvA, nummer 22, juni 2009, blz. 23.)
- Overzichtskennis van de geschiedenis werkt als een achteruitkijkspiegel – je ziet waar het werk vandaan komt. In deze spiegel leer je het sociaal werk van nu beter kennen door de verschillen te zien met vroeger. Maar ook de overeenkomsten met hoe het nu is. Soms is een ogenschijnlijk spiksplinternieuw idee al eeuwen geleden ontstaan en uitgetoet. Ook is het bijvoorbeeld opvallend dat in vergelijking met vroeger het christelijke erfgoed minder

dominant is en dat de omgangsvormen stukken informeler zijn geworden. Voor deze verschillen en veranderingen oog krijgen, dat is historisch besef.

- Uit de geschiedenis blijkt dat het sociaal werk onderdeel is van een gecompliceerd krachtenspel. Nieuw verworven inzichten en waarden kunnen weer verloren gaan om na verloop van tijd we er als 'nieuw' ontdekt worden. Dit is bijvoorbeeld het geval met het outreachend werken. Niemand weet nog dat een groot deel van het moderne sociaal werk ontstaan is uit de praktijk van *friendly visiting* (Octavia Hill, Groot-Brittannië; Mary Richmond, Verenigde Staten) of bij ons in Nederland uit de praktijk van het huisbezoek (patronaat van W.H. Suringar; Elberfelder Stelsel).
- Hoogleraar Maatschappelijk Werk Geert van der Laan bepleitte daarom kennis van de geschiedenis als een achteruitkijkspiegel: 'De meeste innovaties kennen reeds hun voorgangers, ook al kennen de 'innovatoren' ze meestal niet.'
- Nel Jagt, auteur van toonaangevende handboeken op het gebied van methodiek en supervisie, heeft in het door haar vernieuwde *Beroepsprofiel van het Maatschappelijk Werk* erop gewezen dat de spiegel van het verleden kan helpen bij het vermijden van eenzijdigheden uit vroeger jaren en bij het benutten van de winst die elk tijdperk heeft opgeleverd. Het blijkt dat in verschillende perioden deelwaarheden verabsoluteerd werden. Zij parafraseert de vroegere directeur van Academie de Horst Feitse Boerwinkel: zoals sekten de onbetaalde rekeningen zijn van de kerk, zo zijn hypes in het sociaal werk de onbetaalde rekeningen van het beroep. Anders gezegd: wanneer een aspect van het sociaal functioneren lange tijd wordt onderbelicht, komt er vaak een beweging op gang die nu juist dat ene, verwaarloosde aspect tot het allerbelangrijkste bombardeert. Bijvoorbeeld het belang van de vertrouwensrelatie, van sociale actie, van resultaatgerichtheid. Maar uitvergroting ervan gaat ten koste van de aandacht voor andere facetten, waardoor na een tijdje de geschiedenis zich herhaalt. (Nel Jagt, Kijken in de spiegel van het verleden, in *Beroepsprofiel van de maatschappelijk werker*, NVMW, 2006, p. 94).
- De geschiedenis van je vak kennen versterkt de beroepsidentiteit: jezelf serieus nemen enerzijds en je werk kunnen relateren en relativeren anderzijds. Deze kennis is voor nieuwe generaties sociaal werkers onontbeerlijk en inspirerend om te kunnen putten uit de bronnen van de door vorige generaties opgebouwde professionele handelings- en interpretatiekaders.
- De vraag naar het nut van geschiedenis is makkelijker gesteld dan beantwoord. Het allersimpelste antwoord is dat geschiedenis duidelijk maakt hoe een bepaalde situatie tot stand is gekomen. Hoe is het bijvoorbeeld gekomen dat marktwerking zijn intrede heeft gedaan in een sector waar dat tot voor dertig jaar geleden voor onmogelijk werd gehouden? Daarbij is ook een belangrijke functie van historisch onderzoek om onjuiste (generaliserende) voorstellingen te corrigeren: "de negentiende eeuwse liefdadigheid was een hobby van burgerlijke bevoogdende dames die zich verveelden". Ook vindt vaak vertekening plaats door ontwikkelingen als 'volstrekt nieuw' voor te stellen of als 'verbetering' af te zetten tegen een overdreven negatief beeld van het verleden.

b. Leerzame kennis en inzichten.

Het sociaal werk kan iets van zijn eigen geschiedenis leren. Het onderzoeken van de geschiedenis van de brede werksoort is een vorm van reflectie op

- o het eigen handelen.
- o de veranderende inbedding van de sector in het overheidsbeleid
- o terugkerende dilemma's
- o de impact van wisselende economische en sociaal-culturele conjunctuur (tijdgeest).

Deze reflectie is leerzaam want het geeft studenten en professionals inzichten in de veranderende context van hun beroepspraktijk. Ze kunnen daardoor beter begrijpen (en hoeven minder overvallen te worden) welke factoren verantwoordelijk zijn voor (plotselinge) veranderingen in visie en beleid. De geschiedenis laat zien dat zelfde dilemma's steeds terugkeren. De redactie van de Canon Sociaal Werk schrijft hierover:

“Iemand heeft hulp nodig. Maar is dat nu zijn eigen schuld of de schuld van de samenleving, de omstandigheden? Wordt die hulp geleverd om hem in het gareel te krijgen of haar vooruit te helpen? Mag het gedwongen of moet het vrijwillig? Moet zijn familie voor haar zorgen of kan dat beter door professionals worden gedaan? En wie betaalt het: de kerk, de staat of de man of vrouw zelf? Dat zijn allemaal vragen die de geschiedenis van het sociaal werk altijd hebben omgeven, honderden jaren geleden lagen de accenten anders, maar veel vragen en discussies waren hetzelfde. Het zijn altijd terugkerende vragen of zo men wil dilemma's. Als verbindende schakels tussen de verschillende vensters van de Canons Sociaal Werk willen we deze dilemma's, thema's, rode draden uit de geschiedenis in acht essays uitwerken. Het doel is dat studenten/professionals een soort tijdreis kunnen maken door deze dilemma's, die hen – om een voorbeeld te noemen – in staat stelt om echt het onderscheid te kunnen maken tussen de onmaatschappelijkheids-bestrijding van de jaren vijftig en de achter de voordeur-tendensen anno nu. Zo leren ze de geschiedenis kennen als een continu proces waarin rode draden zichtbaar zijn, die een wisselwerking laten zien tussen de tijdsgeest, de problemen en de interventies, maar waarin dus ook veel constanten te herkennen zijn.

Zo bezien zijn interne dilemma's van het sociaal werk o.a.:

1. disciplineren versus emancipatie
2. aanpakken: individu of structuur
3. eigen verantwoordelijkheid of (staats)bemoeizorg
4. nature versus nurture
5. armoede en onderwijs bepalen achterstand
6. de zorg om de jeugd en het eeuwige opvoedingstekort
7. vrijwilligers werk of professionele arbeid
8. staat, middenveld (particulier initiatief) of markt.”

Tot zover de Canonredactie.

c. Veranderende samenlevingsverhoudingen.

Geschiedenisonderzoek is ook leerzaam omdat het laat zien dat samenlevingsverhoudingen niet voor altijd gegeven zijn, maar in de loop der tijd veranderen. Deze (macro/meso) veranderingen veroorzaken ook (meso/micro) veranderingen in de praktijk van het sociaal werk (en van de voorlopers daarvan zoals de armenzorg en de liefdadigheid). Te onderzoeken zijn het effect op sociaal werk van

- Sociale ongelijkheid: Standen en klassen.
- Sociale bewegingen (traditionele sociale bewegingen: vakbeweging, jeugdbeweging en nieuwe sociale bewegingen: o.a. vrouwen, homo, milieu, mensenrechten)
- Inkomensongelijkheid: Rijk en arm.
- Sociaaleconomische veranderingen.
- Effect van institutionele veranderingen in de sfeer van het overheidsgezag in stadsontwikkeling en staatsvorming.
- Betekenis van broederschappen, gilden, stichtingen, wijkcomités en vakorganisaties/vakverenigingen voor het ondersteunen van leden/ niet-leden en bieden van sociale hulp in ruimere zin.
- Opkomst, bloei en neergang van particulier initiatief op het terrein van sociaal werk en welzijn in relatie tot opkomst van de sociale staat.

- Man/vrouw relaties: sekse en gender.
- Rechten en plichten van meerderheid en minderheden; patronen van insluiting, uitsluiting en discriminatie.
- Patronen in veranderende pluriformiteit en uniformiteit in de samenleving.
- Liefdadigheid, vrijwilligerswerk, mantelzorg

d. Historische methode.

Deze vragen kunnen onderzocht worden door de wetenschap van de geschiedenis met haar eigen methodes van kritisch bronnen- en literatuuronderzoek. Daarbij kan de historisch onderzoeker gebruik maken van vraagstellingen, methoden en inzichten uit de sociale wetenschappen.

e. Basiskader. Een theoretisch basiskader voor onderzoek naar veranderingen in het sociaal werk biedt het volgende schema. In de samenleving kunnen vier sectoren onderscheiden worden:

- Informele sector: gezin, familie, buurt
- Vrijwilligers: kerken, verenigingen, gilden, comités, genootschappen, civil society
- Overheid: plaatselijk, gewestelijk/provinciaal, landelijk; door overheid gestuurde werksoorten;
- Markt: ondernemers en particuliere bedrijven.

Onderzoek leert dat het sociaal werk in verschillende tijden heen en weer migreert tussen deze vier maatschappelijke sectoren. Voor de periode sinds 1980 geldt:

- de overheid treedt sinds de jaren 1980 terug en bezuinigt op voorzieningen van de verzorgingsstaat.
- Sociaal beleid is steeds meer lokaal beleid (invoering WMO gaat terug op het concept van de zorgzame samenleving)
- De slinger gaat terug van overheid (sinds 1945) naar
 - Informele sector van familie en buurt
 - Vrijwilligerswerk
 - Marktwerking

Ook andere theoretische kaders zijn mogelijk:

- ideologische achtergronden en hun neerslag in het sociaal werk;
- structurele versus individuele gerichtheid in het sociaal werk;
- impact van (methodische) stromingen in het sociaal werk.

f. Wie, wat, waarom, aan wie?

Onderzoek naar de geschiedenis van armenzorg, liefdadigheid en sociaal werk kan antwoorden geven op de volgende vragen. (Het begrip “geven” kan hier ruim opgevat worden: “bieden van hulp en sociale ondersteuning”.

- Wie voelt zich verantwoordelijk?
- Wie organiseert en wie geeft?
- Wie geeft meer en wie minder?
- Waarom geeft men?
- Waaraan geeft men?
- Wat zijn omstandigheden die bevorderen dat men geeft?
- Hoe verandert de bejegening van doelgroepen?
- Hoe veranderen doelstellingen en werkwijzen?

4. Nieuwe plaats voor historisch perspectief

In het recente document *Vele takken, één stam. Kader voor de hogere sociaal-agogische opleidingen. Profilering sociaal-agogische opleidingen* (Amsterdam: SWP, 2008), opgesteld door een brede werkgroep uit de socialworkopleidingen, wordt het belang van geschiedenis (weer) erkend. Zij het

onder de noemers van sociologie, levensbeschouwing, maatschappijleer en recht. 'Kennis van de geschiedenis van het brede sociaal werk' ontbreekt hier opvallend. Toch is het winst – vergeleken met eerdere vergelijkbare documenten – dat hier wordt uitgesproken dat tot de gewenste body of knowledge (pp. 31-33) behoren:

- Historisch bewustzijn en kennis van historische ontwikkelingen die hebben geleid tot het vormgeven van de huidige democratische rechtsstaat met verdelende rechtvaardigheid (Kennisgebied sociologie);
- Historisch besef en kennis van werkelijkheden, waarheden en de sociaal-constructivistische opvatting van competenties en ontwikkelingsmogelijkheden van mensen. (Kennisgebied Levensbeschouwing, ethiek, filosofie)
- Historische en actuele sociale inrichting van de samenleving, sociale geschiedenis van Nederland en Europa (kennisgebied Maatschappijleer en recht)

3. Voorstellen voor het onderwijs

Inleiding

Op een aantal hogescholen wordt in sommige of alle Social Work opleidingen aandacht besteed aan de geschiedenis van het sociaal werk. Dit varieert van een of twee overzichtcolleges tot een module van zeven bijeenkomsten. Vaak is geschiedenis een onderdeel van Werkveldverkenning of Kennismaking met het beroep.

Er zijn ook opleidingen waarin dit onderwerp uit het leerplan is verdwenen of onherkenbaar is verwaterd.

Pleidooi voor geschiedenis op de Social Work opleidingen: MWD, CMV, SPH, CT.

Het streven is: een integrale plaats in heel de opleiding. Waarom dit relevant is voor de opleiding is hierboven in hoofdstuk 2 uiteengezet. Kennis van de geschiedenis is een onmisbare bijdrage aan de beroepsvorming op hbo-niveau en het verwerven van waardevolle beroepscompetenties om de volgende redenen.

1. De student verwerft kennis van en inzicht in de fundamentele en identiteitsvormende waarden van de sociale beroepen, de motieven en de (religieuze en seculiere) inspiratiebronnen.
2. De student weet zich door deze historische kennis onderdeel van sociaal-humanitaire en sociaal-emancipatorische tradities en een roemrijke professie die niettemin ook gekenmerkt wordt door valkuilen en schaduwzijden.
3. De student verwerft inzicht in het ontstaan en de ontwikkeling van het beroep en kan zijn eigen praktijk in die geschiedenis een plaats geven.
4. De student verwerft inzicht in de tijdgebonden veranderlijkheid van het beroep, met andere woorden in het 'historische' karakter van het sociaal werk. ('Mijn grootvader en ook mijn moeder deden al sociaal werk, maar nu is het heel anders!'). Vanuit deze basis weet de student dat innovatie van het sociale beroep een noodzakelijk onderdeel is van de beroepsuitoefening.
5. De student verwerft inzicht in de telkens weer – ook nu – veranderende verhouding tussen de vier grote spelers in het sociale werk: overheid / professionals / vrijwilligers / markt (denk aan uitgangspunten van de Wmo). Vanuit deze kennis kan de student eenzijdigheden in de claims van deze actoren signaleren en er een adequate reactie op geven.
6. Kennis en inzichten uit de ontwikkeling van het beroep zijn onmisbaar omdat methoden en begrippen alleen te begrijpen zijn in hun historische context.
7. Deze kennis en inzichten zijn onmisbaar omdat benaderingen en methoden in elk tijdvak opnieuw worden uitgevonden (bijvoorbeeld huisbezoek, patronaat/coaching, community care / instellingsgebonden zorg). Historische kennis als een van de voedingsbodems voor beroepsinnovatie!
8. Kennis van en inzicht in de geschiedenis helpt de terugkerende ('eeuwige') dilemma's in het sociaal werk te onderkennen (bijvoorbeeld: de spanning tussen disciplineren en emanciperen; verbeteren van het individu of de sociale structuur/ het sociale systeem; overheidszorg of filantropie).

Aandacht voor deze geschiedenis is extra relevant omdat in de afgelopen decennia in het middelbaar en voortgezet onderwijs aandacht voor geschiedenis werd verminderd. Leerlingen konden het vak al vroeg laten vallen. Bovendien werd overzichtskennis ingeruild voor thematische kennis. Elementaire kennis ontbreekt al te vaak bij jongeren in de leeftijdsgroepen van 15-30. Een bijzonder aspect is de grote instroom van mbo'ers in het hbo zonder nader toelatingsexamen. In hun mbo-opleiding werd weinig aan kennisvakken gedaan.

Een paar voorbeelden van vragen waarop vele studenten het antwoord schuldig bleven: Wat is het verschil tussen socialisme en liberalisme? Is er in Nederland ooit een communistische

partij geweest? Wat is het verschil tussen het parlement en het kabinet? Wie van de drie hoort bij PvdA: Van Agt, Den Uyl of Bolkestein? Wanneer vond de Eerste en Tweede Wereldoorlog plaats? Wat betekende elk van beide voor Nederland? Wat was de Koude Oorlog? Wat waren de belangrijkste doelen van het feminisme? Eerste golf? Tweede golf? Welke rol speelt de regering in de verzorgingsstaat? Noem eens drie voorbeelden van sociale wetgeving? Wat zijn in de twintigste eeuw periode van welvaart geweest? Welke periodes van economische crisis waren er?

Bezorgdheid over het afnemen van historische overzichts kennis en historisch besef was begin jaren 2000 voor Jan Marijnissen (SP), Maxime Verhagen (CDA) en andere politici de reden om aan te dringen op een Historische Canon van Nederland en een Nationaal Museum. Marijnissen in een van zijn vele pleidooien:

‘Zo’n nationaal museum moet een chronologie bieden. Zo simpel is het, heel veel mensen kennen die niet. Dat is het grote manco in Nederland, we hebben geen tijdbalk in ons hoofd. Het idee was: de chronologie moet je horen, zien, meemaken. Dat moet de hoofdtaak zijn. Al het andere is ook interessant, maar voor tijdelijke tentoonstellingen. Dat themagedoe komt later wel.’ (*de Volkskrant*, 8 mei 2009)

Aanzetten tot een ‘geschiedenis-leerplan’

Aandacht voor de geschiedenis kan op verschillende manieren worden uitgewerkt. Te denken is aan de volgende elementen in een ‘geschiedenis van het sociaal werk-leerplan’.

1. Basiskennis in het eerste of tweede jaar.

Met behulp van literatuur en koppelingen aan canonvensters, nationaal en internationaal.

Hiervoor zijn diverse benaderingen.

De ervaring leert dat de *combinatie* van basiskennis (die individueel schriftelijk getoetst wordt in een multiple choice tentamen) en thematische kennis (die de student zich eigen maakt door een eigen verkenning van een thema, een sector of een dilemma) het meest effectief is.

- Voor de basiskennis leent zich het beste: *Basisboek geschiedenis Sociaal Werk* (Van der Linde). *Inhoudsopgave in bijlage 3.*
- Voor de sectorgerichte kennis leent zich het beste: *Sociaal werk in Nederland* (Bijlsma/Janssen). *Inhoudsopgave in bijlage 3.*
- Voor de dilemma’s zijn op de Canonsite de eerste essays al beschikbaar. Deze essays zijn geschreven door of op verzoek van de redactie van de Canon Sociaal Werk.
- Voor thematische kennis kunnen studenten bij de literatuur een of meer canonvensters kiezen en de daarbij horende opdrachten maken. Ook is het mogelijk dat studenten een aanvulling schrijven op het gekozen venster, of een deelvenster maken.
- Bij het werken aan basiskennis kan gebruik gemaakt worden van de Canonquiz. De canon heeft een digitale vragenbank van circa 150 vragen. Bij elke vraag staan vier antwoordmogelijkheden.
- Bij het verdiepen van thematische of sectorale kennis kan gebruik gemaakt worden van het digitale archief dat bij de canonvensters is opgenomen door middel van links naar boeken, artikelen, documenten, geluids- en filmfragmenten

2. Beroepsgerichte geschiedenis in het derde en/of vierde jaar.

Juist bij studenten in de hoogste jaren neemt het begrip voor historische contexten toe.

Er zijn veel mogelijkheden, waarbij volop gebruik gemaakt kan worden van de literatuur en van de canonvensters. Het zelf interviewen van oudere of gepensioneerde professionals werkt uitermate inspirerend.

Mogelijkheden voor integratie van beroepsgerichte geschiedenis zijn:

- Historische achtergronden bij specifieke thema’s of werkgebieden.

- Verkenning historische (dis)continuïteit bij het methodiekonderwijs.
- Historische achtergrond van eigen specialisatie of minor: Maak een eigen canon daarvan.
- Aandacht voor historische contexten bij scripties of andere afstudeeropdrachten.

3. Jaarlijkse praktijk- en onderzoeksoefening.

Hiervoor zijn verschillende mogelijkheden.

Een eerste mogelijkheid is: aansluiten bij de Week van de Geschiedenis, die elk jaar in de laatste week van oktober landelijk met een enorm scala aan activiteiten wordt georganiseerd.

Zie voor meer informatie: <http://weekvandegeschiedenis.nl> . De week van de geschiedenis heeft een landelijk thema. In de week van 17-25 oktober 2009 is dat 'Oorlog en vrede'.

De werkwijze kan zijn: Studenten gaan met een onderzoeksvraag aan de slag. Dat kan in alle jaren. Het begint met een of twee plenaire verhalen, zo mogelijk door boeiende gastsprekers die uit eigen leven en werkverleden kunnen putten en het eindigt met presentaties van studenten.

Een tweede mogelijkheid is: uitwerkingen en/of aanvullingen maken bij bestaande vensters van de Canon. In overleg met de canonredactie is het wellicht mogelijk deze teksten als pdf aan de canonvensters te koppelen. Mogelijke onderzoeksvragen en – opdrachten zijn bijvoorbeeld:

1. Onderzoek of en zo ja, op welke wijze het werk van Achterhuis nu nog relevant is.
2. Onderzoek wat bij de hedendaagse onmaatschappelijkheidsbestrijding de overeenkomsten en verschillen zijn met de praktijk van de jaren 1945-1970. Wat kunnen we van die tijd leren?
3. Wat kan de maatschappelijke opvang leren van oudere en meer traditionele vormen van hulp door diaconieën en Leger des Heils?

Een derde mogelijkheid is: nieuwe vensters maken voor de canon. De canonredactie heeft deze mogelijkheid geopend, zie: <http://www.canonsociaalwerk.eu/uit/index.php> .

Daar vind je ook de richtlijnen voor het schrijven van een aanvullend venster:

<http://www.canonsociaalwerk.eu/uit/sup/2009-06%20Handleiding%20canon%20uitbreiding.pdf>

SUGGESTIES VOOR NIEUWE VENSTERS, ALS AANVULLING VAN DE CANON SOCIAAL WERK

zie; <http://www.canonsociaalwerk.eu/uit/details.php?id=0>

Spaar en Hout (1930)

In 1927 is Spaar en Hout gekocht door een doopsgezinde stichting ten einde er een rusthuis voor ouderen in te vestigen. Na een verbouwing werd er op 30 mei 1930 één van de eerste 'moderne' verzorgingshuizen geopend. Zie: [Het oudste 'moderne' verzorgingshuis.](#)

Virginia Satir (1958)

Grondlegger van enkele eerste theorieën in de gezinstherapie

Zie: [grondlegger van enkele eerste theorieën in de gezinstherapie](#)

Release / JAC / BM (1970)

Omdat de traditionele jeugdhulpverlening geen raad wist met jongeren die wegliepen van huis of drugs gebruikten ontstond in Amsterdam een Jongeren Advies Centrum (JAC), Release en BM, de Bond voor Minderjarigen.

Zie: [Documentatie Alternatieve hulpverlening bij IISG](#)

Pierre Rosanvallon (1981)

Pierre Rosanvallon schreef met *La Crise de l'État-providence* (vertaald in 2000) een vlijmscherpe

analyse van de erosie van solidariteit. Die is de kurk waarop onze verzorgingsstaat drijft, en erosie ervan is dus problematisch. Zie: [Manssens over 'de nieuwe sociale kwestie'](#)

Slachtofferhulp (1984)

In 1984 werd er een proef gedaan met slachtofferhulp in Rotterdam. Vervolgens werd de Landelijke Organisatie Slachtofferhulp opgericht, de voorloper van Slachtofferhulp Nederland.

Zie: [Wikipedia: geschiedenis slachtofferhulp](#)

Fred Spijkers (1984)

De bedrijfsmaatschappelijk werker bij defensie die weigerde een doofpot-defensiebevel uit te voeren. Een held om trots op te zijn. Een venster over beroepsethiek.

Zie: [wikipedia over Fred Spijkers](#)

CAO Welzijn en maatschappelijke dienstverlening (1985)

Sociaal werkers zijn niet alleen hulpverleners, maar ook werknemers. Met zo'n 70.000 zijn ze in dienst van een werkgever uit de sociale sector. En daar hoort ook een CAO bij, en rechtsbescherming. Omstreeks 1985 is daarmee een start gemaakt vanuit Abvakabo.

Zie: [Abvakabo FNV over CAO](#)

Iván Böszörményi-Nagy (1987)

In 1987 publiceerde Iván Böszörményi-Nagy zijn *Foundations of contextual therapy*. De contextuele therapie heeft een belangrijke invloed gehad op hulpverlening.

Zie: http://nl.wikipedia.org/wiki/Iv%C3%A1n_B%C3%B6sz%C3%B6rm%C3%A9nyi-Nagy

Jolanda Venema (1988)

Een naakte zwakzinnige op de voorpagina van de Volkskrant. In één klap ziet het hele land de misstanden in de zorg voor verstandelijk gehandicapten. De foto heeft grote gevolgen.

Zie: [Uitzending Andere Tijden over Jolanda Venema, 20 november 2008](#)

Gøsta Esping-Andersen (1990)

Waarom verschilt zorg en welzijn in Nederland zo van zorg en welzijn in Zweden, of de UK? In 1990 omschreef Gøsta Esping-Andersen drie modellen van verzorgingsstaten, en die zijn sindsdien ijkpunt in alle vergelijkingen over de grenzen heen. Zie: [website van Esping-Andersen](#)

Loïc Wacquant (1999)

Loïc Wacquant schreef met 'straf de armen' (1999) en 'Urban outcasts' (2008) belangrijke analyses over de opkomst van veiligheid en disciplineren in de sociale sector, en hoe onze samenleving armoede produceert. Zie: [Wikipedia over Wacquant](#)

4. Uitwerking basiskennis in eerste jaar

Doel:

1. Studenten verwerven basiskennis van de belangrijke ontwikkelingslijnen, namen, begrippen en jaartallen.
2. Studenten verwerven verdiepingskennis op een onderdeel aansluitend bij eigen interesse, opleiding of werkveld

Studiepunten:

Er zijn verschillende mogelijkheden. Geschiedenis als onderdeel met een studiebelasting van 3 studiepunten (3x28 uur) lijkt een minimum om het mogelijk te maken dat colleges worden gevolgd, zelfstandig een boek wordt bestudeerd en een werkstuk wordt gemaakt.

Hoe:

Zelfstandige module of als onderdeel van Verkenning van Werkveld en Beroep

Omvang:

Periode of kwartaal van 7 of 8 weken

Werkvorm:

1. Vijf of zes plenaire colleges lijkt een wenselijk minimum. Dit aantal maakt het mogelijk dat
 1. alle onderwerpen uit de collegeserie aan bod komen;
 2. de docent de stof niet hoeft af te raffelen, maar op onderdelen meer uitleg kan geven;
 3. dat docent en studentengroep elkaar leren kennen, er ontstaat enige interactie en dat schept een klimaat waar vragen beantwoord kunnen worden en verbanden met de actualiteit besproken kunnen worden.
 4. De ervaring leert dat twee of drie colleges weinig zoden aan de dijk zetten.
 5. Studenten vragen zelf ook om meer inhoud in de vorm van leerzame colleges waar een grote lijn wordt uitgewerkt.
2. Naast de colleges zijn er vier of vijf werkgroepbijeenkomsten, deels begeleid, deels onbegeleid, om te werken aan het tweede deel van toetsopdracht: het schriftelijke werkstuk.

Toets:

Het meest aan te bevelen is dat de toetsing bestaat uit twee onderdelen:

1. In elk geval multiple-choice kennistoets (verplicht; moet voldoende gemaakt worden) en daarnaast
2. een schriftelijk werkstuk. Mogelijkheden zijn:
 1. Individueel of groepsworkstuk als verdieping van combinatie basisliteratuur/ een of meer canonvensters (naar keuze)
 2. Samenstellen van eigen persoonlijke Canon: bijvoorbeeld Canon van de jeugdzorg; - psychiatrie; - verstandelijkgehandicaptenzorg; - jeugdcultuur; - wijkaanpak
 3. Samenstellen Historische Sociaal Werk-canon van de eigen stad met aandacht voor gasthuizen, hofjes, psychiatrische inrichtingen, gevangenissen etc.
 4. Bij bestaande vensters passende romans en gedichten lezen/ samenvatten, films bekijken/samenvatten, met mogelijkheid van plaatsing in de rubrieken van de canon

Voorstel voor een serie van 6 colleges (zie volgende bladzijden)

- College 1: Motieven voor sociaal werk
- College 2: 500-1500: Sociale zorg in de middeleeuwen.
- College 3: 1500-1780: Sociale zorg in de tijd van 4xR: renaissance, reformatie, revolutie en republiek.
- College 4: 1780-1860: Opvoeden, zorgen, redden in de eeuw van de humanitaire hervormingsbewegingen.
- College 5: 1860-1940: Beroepsontwikkeling in de eeuw van industrie, democratie, emancipatie en beginnende sociale overheid.
- College 6: 1940-1980: Modern sociaal werk in de tijd van oorlog, verzorgingsstaat: tussen professionalisering en maatschappijkritiek.
- College 7: 1980-nu: Sociaal werk in de overgang van verzorgingsstaat naar zorgzame samenleving

4. Voorstel voor een serie van zeven colleges

	Periode	Tijdvak	Samenvatting, namen, begrippen, jaartallen	Canon Sociaal Werk 2.1
1	Alle periodes	<p>Samenvatting college 1: Motieven voor sociaal werk</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Godsdienstige levensbeschouwing: barmhartigheid en gerechtigheid 2. Medemenselijkheid: filantropia en humanitas 3. Openbare orde 4. Sociale angst 5. In stand houden van arbeidsreserve 6. Schuldgevoel en verontwaardiging 7. Emancipatie en zelfontplooiing 8. Het professionele motief 		<p><i>Barmhartigheid:</i> 1122 Catharijnegasthuis. <i>Gerechtigheid:</i> 1870 Helene Mercier; <i>Filantropie:</i> 1823 Reclassering. <i>Openbare orde:</i> 1526: Vives. <i>Arbeidsreserve:</i> <i>Sociale angst:</i> 1874 Sociale Quaestie. <i>Schuldgevoel:</i> Arnold Toynbee, Basisb. p. 30. <i>Verontwaardiging:</i> 1823 Reclassering <i>Emancipatie:</i> 1870 Helene Mercier <i>Professionele motief:</i> 1903 Vereniging van Woningopzichteressen</p>
2	500-1500	<p>Sociale zorg in de middeleeuwen.</p> <p>Vanouds burenhulp – Armeenzorg vooral door broederschappen van burgers; kerk sluit daar op aan. Kleinschaligheid van de steden, arm en rijk kende elkaar. Meeste opvang thuis of in familieverband. Gasthuizen en Heilige Geesttafels. Vanuit gasthuizen differentiatie naar zieken, dollen, wezen, vondelingen, ouderen, gebrekkigen, zwervers, nachtopvang. Christelijke visie op armoede: werken van barmhartigheid. Heilseconomie. De kassen van de armenzorgfondsen zijn goed gevuld, de uitkeringen altijd karig.</p> <p>Namen: Jezus; Anthonius; Franciscus, Clara, Elisabeth vTh</p> <p>Begrippen: 7 werken van barmhartigheid, gerechtigheid, filantropia, humanitas, sociale angst, broederschappen; armentafel, gasthuis; concilie; gezinsverpleging;</p> <p>Jaartallen: 1122 (1^e gasthuis); 1270 (gezinsverpl. Geel); 1442 (1^e dolhuis)</p>		<p>567 Concilie van Tours Van armentafels tot voedselbank</p> <p>1122 Catharijnegasthuis De zoektocht naar christelijk-sociale inspiratie</p> <p>1270 De heilige Dimpna Van hagiotherapie naar gezinsverpleging</p> <p>1442 Reinier van Arkel De lange weg naar geestelijke volksgezondheid</p>

3	1500-1780	Sociale zorg in de tijd van 4xR: renaissance, reformatie, revolutie en republiek.	<p>Samenvatting college 2: Humanisme als uitdrukking van renaissance-idealen. Nadruk op opvoeding, deugd, bezigheid en arbeid. Breuk in rk kerk als gevolg van hervormingsbeweging. Gecombineerd met stedelijke armoedeproblemen: strengere visie op armoede. Vives: Minder kerk meer lokale overheid. Komt weinig van terecht. Nieuw arbeidsethos. Als gevolg van nieuwe idealen en overlast van rondzwervende armen: stichting van rasp- en spinhuizen. Opstand in Nederland leidt tot Republiek met onteigening en sluiting van de rooms-katholieke kerk, ook sluiting van rk kloosters, gasthuizen en instellingen voor armenzorg. De gereformeerde kerk wordt bevoorrechte publieke kerk. Tolerantie: ja en nee. Toch ook multiconfessionele armenzorg. Succesfactoren van de bloeiende armenzorg: 1. charitatieve erfenis uit ME; 2. religieuze verdeeldheid; 3. kleinschaligheid van de voorzieningen als gevolg van stedelijke autonomie; 4. economische welvaart van de 17^e eeuw. Naast gasthuizen en stedelijke instanties zijn er uitkerende instanties: Geefhuis, Blokken (wijkgebonden); Diaconieën van de verschillende geloofsrichtingen; Gilden.</p> <p>Namen: Desiderius Erasmus; Juan Luis Vives; Dirk Coornhert; Maarten Luther; Johannes Calvijn; Willem van Oranje.</p> <p>Begrippen: renaissance, humanisme, reformatie, arbeidsethos, rasp/spinhuizen; dolhuis; multiconfessioneel; charitatief, diaconie; gilde</p> <p>Jaartallen: 1526 (Secours), 1568-1648 (Opstand); 1580 (Diaconie); 1596 (Rasphuis)</p>	<p>1526 Juan Luis Vives Armenzorg en de opkomst van het humanisme</p> <p>1580 Diaconie en Bikkoer Choliem Het begin van een multiconfessionele armenzorg</p> <p>1596 Rasphuizen en spinhuizen Van lijfstraf naar werkstraf</p>
---	-----------	--	--	--

4	1780-1860	Opvoeden, zorgen, redden in de eeuw van de humanitaire hervormingsbewegingen	<p>Samenvatting college 3: In tweede helft van 18^e eeuw ontstaat bij burgers grotere gevoeligheid voor maatschappelijke misstanden en identificatie met slachtoffers van ziekte (psychiatrisch patiënten), handicap (doven en blinden) en onderdrukking (slavernij). Mede door invloed van verlichtingsidealen, mensenrechten-denken (Amerikaanse, Franse en Bataafse revolutie), protestantse opwekkings-basisbewegingen en rooms-katholieke spiritualiteit. Patriotten willen staatszorg voor de armen. Optimistische verwachting van de mogelijkheden van ‘moral treatment’, volksverheffing door onderwijs en aanleren van deugden. Drie ‘hoofdkwartieren’: het Nut (Beschaving door kennis en deugden), het Reveil (Heb mededogen en red de zielen) en de rk-herleving, vanaf 1853 geleid door eigen bisschoppen (Doe de liefdewerken). Hoogtij van particulier initiatief en filantropie vanuit de burgerij – overheid speelt nog geen rol (alleen Inspecties voor Geneeskundig Toezicht en Krankzinnigengestichten). Bevestigd door Armenwet 1854. Start van circa 15 sociaalwerkreinen die nog altijd bestaan. Korte schets: maatschappelijk werk; psychiatrie, verslavingszorg, jeugdzorg, vrouwenhulpverlening, verstandelijk gehandicaptenzorg. Namen: Jan en Martinus Nieuwenhuijzen; Willem Hendrik Suringar; Johannes van den Bosch; Ottho Gerhard Heldring; Anna Catharina van Hees (Heilig Kaatje); Henriette Swellengrebel; Arnoldus Frentrop; Pieter Hesseveld; Elisabeth Fry; Barbara van Meerten-Schilperoort; Thomas Chalmers;; Philippe Pinel; Jacob Schroeder van der Kolk; Johann Hinrich Wichern; Jean Itard; de ‘Wilde van Aveyron’; E.A. van Koetsveld. Begrippen: Patriotten, verlichtingsidealen, ’t Nut, Reveil, particulier initiatief, filantropie, Elberfelder Stelsel; Vincentiusvereniging Jaartallen: 1784 (Nut), 1790 (Guyot), 1818 (Mij. van Weldadigheid), 1823 (Reclassering), 1844 (Eerste Krankz. Wet), 1846 (Start jeugdzorg), 1853 (Elberfeld), 1855 (Idiotenschool)</p>	<p>1784 Maatschappij tot Nut van ’t Algemeen De noodzaak van volksontwikkeling</p> <p>1790 Doven en blinden Het ontstaan van het pedagogisch optimisme</p> <p>1818 Maatschappij van weldadigheid Werkverschaffing als armoedebestrijding</p> <p>1823 Nederlands Genootschap tot Zedelijke Verbetering van Gevangenen Reclassering tussen dwang en vrijwilligheid</p> <p>1846 Sint Aloysiusgesticht Redden en opvoeden van verwaarloosde jeugd</p>
---	-----------	---	--	---

5	1860-1940	Beroeps-ontwikkeling in de eeuw van industrie, democratie, emancipatie en beginnende sociale overheid	<p>Samenvatting college 4: Industrie, verstedelijking, socialisme en feminisme veranderen het gezicht van de traditionele armenzorg. Er komt erkenning van maatschappelijke oorzaken van de armoede. De sociaal-liberalen als eerste politieke stroming gericht op sociale wetgeving. Kenmerk van deze eerste ronde sociale wetgeving (1874-1888): de zwakken (kinderen/vrouwen) beschermen. Tweede ronde sociale wetgeving (omstreeks 1900): risico's compenseren of wegnemen: wetten voor leerplicht, woningbouw, gezondheid, ongeval en kinderbescherming. De derde ronde sociale wetgeving (1947-1965) maakt de overheid verantwoordelijk voor het welzijn van alle burgers. Uitbreiding democratie, onderwijs en sociaal werk gaat gepaard met verzuiling – organisatie in eigen kring op basis van geloof of levensbeschouwing, een complexe combinatie van emancipatie en beheersing. Sinds 1870 zet de 'moderne filantropie' zich af tegen traditionele (afhankelijk houdende) stedelijke en diaconale armenzorg. Zij wil 'systeem' brengen in het bedelingssysteem, misbruik tegengaan, individualiseren d.m.v. huisbezoek, koppelen van hulp aan opleiding en werk. Pionier is J.F.L. Blankenberg die in 1870 op 18-jarige leeftijd Liefdadigheid naar Vermogen sticht. Hij is ook voortrekker bij het bundelen en afstemmen tussen verenigingen en instellingen. In de crisisjaren 1880 groot elan bij o.a. Jacobs, Mercier, ter Meulen e.v.a. Onder invloed van het Engelse voorbeeld Toynbeewerk in de volkshuizen. Professionalisering - na onderwijzers en verpleegkundigen - ook voor sociaal werksters. Immens werkterrein In het brede sociaal werk: verpleging en wijkverpleging, kinderverzorging en - opvang, volkshuisvesting en woonbegeleiding, volkshuiswerk en jeugdwerk: "Het Amerika der Vrouw".</p> <p>Namen: Samuel van Houten, Johann R. Thorbecke, Abraham Kuyper,</p>	<p>1870 Helene Mercier Grondlegster maatschappelijk werk</p> <p>1872 Vereniging tot Verbetering der Kleine Kinderbewaarplaatsen Zorg voor het jonge kind</p> <p>1874 De Sociale Quaestie De overheid als schild tegen onrecht</p> <p>1875 Jacobus Penn en het kruiswerk Van wijkverpleging via thuiszorg naar buurtzorg</p> <p>1887 Leger des Heils De wereld van majoor Bosshardt: helpen met een boodschap</p> <p>1892 Volkshuis Ons Huis Ontstaan van club- en buurthuiswerk en sociaal-cultureel werk</p> <p>1900 Tijdschrift voor armenzorg Ontwikkeling van de vakpers</p> <p>1903 Vereniging van Woningopzichteressen Van woninginspectie naar huismeesterschap</p> <p>1908 Nederlandse Vereniging voor Armenzorg en Weldadigheid De ontwikkeling van een landelijke welzijnsstructuur</p> <p>1909 Th. van der Woude</p>
---	-----------	--	--	--

		<p>Herman Schaepman, Ferdinand Domela Nieuwenhuis, Pieter Jelles Troelstra, Helene Mercier, Aletta Jacobs, Arnold Kerdijk, Marie Muller-Lulofs, Emilie Knappert, Johanna ter Meulen, Louise Went, Octavia Hill, William Booth, Majoor Bosshardt, Willem van den Bergh, Elisabeth Boddaert, Theo van der Woude</p> <p>Begrippen: Sociale Quaestie, Sociaal-liberalen; moderne filantropie, professionalisering, socialisme, feminisme, verzuiling, bedeling, Kruiswerk, Wijkverpleging, Woningopzichteres, Toynbeewerk, Volkshuis, Volksuniversiteit, Volkshogeschool, Woonschool, Opbouwwerk, Het Amerika der Vrouw</p> <p>Jaartallen: 1874 (Kinderwetje); 1875 (Witte Kruis); 1892 (eerste volkshuis); 1899 (School voor MW); 1903 (eerste beroepsver.); 1909 (eerste consultatiebureau alcoholisme); 1918 (sociaal vakantiewerk); 1925 (opbouwwerk)</p>	<p>Van drankbestrijding naar verslavingszorg</p> <p>1911 Nationaal Reizend Museum voor Ouders en Opvoeders Van oudervoorlichting naar opvoedingsondersteuning</p> <p>1918 Woonschool Zeeburgerdorp Van onmaatschappelijkheid tot Tokkies-amusement</p> <p>1918 Vakantiehuis voor de arbeidersjeugd Sociaal toerisme</p> <p>1925 Jaap Cramer - Stichting Opbouw Drenthe De verbreiding van het opbouwwerk</p> <p>1932 Volkshogeschool Aillardsoog in Bakkeveen Opkomst en neergang van het vormingswerk in internaatsverband</p>
--	--	---	--

6	1940-1980	<p>Modern sociaal werk in de tijd van oorlog en verzorgingsstaat: tussen professionalisering en maatschappijkritiek.</p>	<p>Samenvatting college 5: De ervaring met de massale werkloosheid en armoede van de crisisjaren (1930-1939) en de onderdrukking en moord tijdens de Tweede Wereldoorlog (1940-1945) voeden een brede vernieuwingsbeweging met als trefwoorden: verantwoordelijke samenleving/sociale overheid; eenheid tegenover verzuiling/doorbraak en ontplooiingsmogelijkheden voor het individu. Aan de partijpolitieke oppervlakte stagneert in 1946 de vernieuwing en treedt herstel in van de verzuilde verhoudingen. Maar niet voor lang. De rooms-rode coalitie bouwt 1946-1968 een verzorgingsstaat op, met een royaal stelsel van collectieve voorzieningen (onderwijs, huisvesting, gezondheidszorg) en sociale wetten die voor iedereen gelden zoals AOW en Bijstand. Voor de sociaalwerk-methodiek ontwikkeling is Amerika na WO II het grote voorbeeld: casework, groupwork, community work. Na WOII worden jeugdleadersopleidingen opgezet die zich specialiseren in musisch-creatieve vakken en specialisaties: Middeloo, Jelburg, Kopse Hof (Mikojel). Hier ligt de bakermat voor de opleidingen Crwatieve Therapie. Voor het sociaalwerk is de instelling van een apart Ministerie van MW (1952) een stimulans, vooral tijdens het bewind van minister Klompé. Vanuit het principe van 'inclusieve neutraliteit' wordt het verzuilde sociaalwerk-bestel gesubsidieerd. Samen met de professionalisering leidt dit ertoe dat de instellingen losraken van hun oorspronkelijke (verzuilde) achterban/achtergrond en geheel onder controle komen van de overheid. Gedurende ruim veertig jaar (1945-1990?) werd het brede sociaal werk grotendeels rechtstreeks vanuit Den Haag gefinancierd. (In de jaren tachtig kwam hier een einde aan met de decentralisatie naar gemeenten.) In het grootscheeps uitgebouwde sociaal werk en de grote voldoening daarover komt een forse deuk als gevolg van de kritische bewegingen van de jaren zestig/zeventig en economische teruggang sinds 1973. Op de golven van welvaart en onbehagen roeren zich sinds 1965 nationaal en internationaal politiserings-, democratiserings- en emancipatiebewegingen (vrouwen, homo's, lesbo's) die het aanpassende, bevoogdende en paternalistische sociaalwerk aan de kaak stellen. Daarbij voegen zich Antipsychiatrie, Antipedagogiek, Alternatieve hulpverlening, Dennendal. Naast</p>	<p>1945 Hilda Verwey-Jonker Voorvechtster van sociale vooruitgang</p> <p>1950 Marie Kamphuis Social casework: empowerment <i>avant la lettre</i></p> <p>1952 Ministerie van Maatschappelijk Werk Van charitas naar professionele zorg</p> <p>1962 Agologie: wetenschap van sociaal werk Tonko ten Have en de opkomst en ondergang van de veranderkunde</p> <p>1964 Korrelatie Telefonische hulpverlening – de opkomst van nieuwe technologieën</p> <p>1965 Marga Klompé en de Bijstandswet Van genade naar recht</p> <p>1967 Milikowski en 'Lof der onaangepastheid' Het perspectief van de kwetsbare burger</p> <p>1968 Academie de Horst Uitbouw beroepsopleidingen</p> <p>1968 Meten is weten Verantwoording, effectiviteit of bureaucratie?</p> <p>1969 Aktiecomitee Pro Gastarbeiders en</p>
---	-----------	---	---	--

		<p>politisering is er ook therapeutisering: sensitivity-trainingen en impact van psychotherapeutische stromingen.</p> <p>Blijvende verworvenheden uit deze experimentele en kritische jaren zijn o.a. blijvende gerichtheid op humanisering en emanciperend werken (eigen kracht), vermaatschappelijking, erkenning autonomie en zelfbeschikkingsrecht van cliënten, onderkenning van ongelijke machtsverhoudingen en discriminatie op gebied van sekse en gender. In de loop van de jaren zeventig komen de kritische stromingen op dood spoor. De roep om reprofessionalisering en ambachtelijk werken klinkt. Nieuwe vraagstukken vragen om aandacht, zoals de vaak treurige situatie en aanpassingsmoeilijkheden van buitenlandse arbeiders en hun gezinnen. Ook blijkt dat in veel volksbuurten de woon- en leefsituatie snel achteruit gaan.</p> <p>Namen: Willem Drees, Willem Banning, Marga Klompé, Hilda Verwey-Jonker, Tonko ten Have, Herman Milikowski, , Marie Kamphuis, Mary Ellen Richmond, Jo Boer, Kees Trimbos, Jan Foudraïne, Carel Muller, Nelly Soetens, Paul Scheffer, Joke Smit</p> <p>Begrippen: Welvaartsstaat, Verzorgingsstaat, collectieve voorzieningen, Van genade (gunst) naar recht, Mikojel, Lof der Onaangepastheid, Dennendal, Korrelatie, vermaatschappelijking, Anti-psihiatrie, gekkenbeweging, maakbare samenleving, casework, group work, community work, Meten is weten, Sociaal Cultureel Planbureau.</p> <p>Jaartallen: 1957 (AOW), 1965 (bijstandswet), 1952 (min. MW), 1964 (Telef. hulpverlening), 1969 (eerste comité pro-gastarbeiders); 1973 Eerste BlijfmLijfhuus); 1974 (Dennendal)</p>	<p>Nelly Soetens De nieuwe sociale kwestie</p> <p>1971 Jan Foudraïne: wie is van hout? Anti-psihiatrie en gekkenbeweging</p> <p>1973 Blijf van mijn Lijf Tweede feministische golf en de opkomst van de vrouwenhulpverlening</p> <p>1974 Carel Muller & Nieuw Dennendal De vermaatschappelijking van de abnormaliteit</p> <p>1974 SCP - De maakbare samenleving Meer kennis leidt tot een betere maatschappij</p>
--	--	--	--

7	Vanaf 1980	Sociaal werk in de overgang van verzorgingsstaat naar zorgzame samenleving.	Samenvatting college 6: Einde jaren 1970 komt (ook) vanuit progressieve hoek zware kritiek op koffiedrinkende welzijnswerkers (Vuijsje), de wildgroei van welzijnswerk dat mensen problemen aanpraat (Achterhuis) en de niet te meten effecten van al die voorzieningen (Peper). Ook worden schaduwkanten van de verzorgingsstaat aan de kaak gesteld: misbruik van voorzieningen (door werkgevers en burgers), onbetaalbaar, recht op uitkeringen zet mensen blijvend in afhankelijkheid. Deze kritische noties zijn bewust of onbewust voorbode van de neoliberale tijdgeest die vanaf ca. 1978 opspeelt en de sociaal-egalitaire tijdgeest van de jaren 1960-1975 aflost. Het neoliberale denken wordt internationaal aangewakkerd door Thatcher en Reagan en in Nederland vertegenwoordigd door Lubbers 'no nonsense'-beleid van bezuinigen, privatiseren, dereguleren. Tijdens de kabinetten –Lubbers (1982-1994) en aansluitend door de paarse kabinetten Kok (1994-2002) wordt de marktwerking geïntroduceerd als methode om ook in zorg & welzijn betere kwaliteit voor minder geld te realiseren. Behalve de slogan 'Minder overheid, meer markt' maakte minister Brinkman (1982-1990) haast met de decentralisatie van het welzijnswerk naar provincie en gemeenten en lanceerde hij het concept van de zorgzame samenleving. Hij ontleende dit begrip aan de arts Hattinga Verschure die in de jaren 1970 wees op het grote belang van mantelzorg. Naast zelfzorg en professionele zorg. Burgers moeten allereerst zorgzaam zijn voor elkaar en niet alles afschuiven naar de overheid. In het verlengde van dit concept werd in 2007 de Wet Maatschappelijke Ondersteuning (Wmo) gelanceerd. Door de vele kritiek en de bezuinigingen van de jaren tachtig raakt het welzijnswerk aangeslagen. De angst om autoritair en bevoogdend te zijn en mensen afhankelijk te maken leidt vaak tot een te afwachtende houding en ook tot een vlucht terug achter het bureau. Belangrijke methodes als het huisbezoek raken in de taboesfeer. Kritiek op vaagheid en moeilijk te meten kwaliteit wordt gepareerd met gedigitaliseerde verantwoordingssystemen, mogelijk gemaakt en vervolgens	1980 Hans Achterhuis - De markt van Welzijn en Geluk Van softie tot frontprofessional 1982 Elco Brinkman Kerend tij: zorgzame samenleving & marktwerking 1984 Elektronische welzijnswerker Digitalisering van hulpverlening 1987 Paniek in Oude Pekela Mediahype over vermeende kindermishandeling 1989 Sociale vernieuwing Wijkaanpak 3.0 1993 Volwaardig burgerschap Van handicap naar beperking, opkomst sociaal model 1993 Bemoeizorg Outreachend empoweren 2004 Savanna Professionals tussen bureaucratie en zorgvuldigheid 2007 Wet Maatschappelijke Ondersteuning Van garagehouder naar wegwacht
---	------------	--	---	---

		<p>geperfectioneerd door de invoering van de computer, sinds de jaren 1980. Met als gevolg de klacht van veel professionals dat ze meer uren achter de computer zitten dan dat ze nog cliënten of deelnemers zien. Begin jaren 1990 werd duidelijk wat de gevolgen waren van de combinatie van bezuinigen, ondoordachte vermaatschappelijking, bureaucratische procedures en afwachtende professionals: meer dan ooit problemen van dakloosheid, psychiatrisch patiënten op straat, vervuilde en vereenzaamde mensen, groeiend aantal probleemgezinnen. Het pamflet 'Naar een modern paternalisme' (1994) en de term 'Bemoeizorg' markeerden de nieuwe koers voor de sociale professionals. In de loop van de jaren 1990 en begin jaren 2000 werd dit uitgewerkt tot het outreachend werken en de Eropaf-methode. Moraliseren kwam uit het verdomhoekje, maar dan vertaald naar 'normatieve professionaliteit' en 'mensen versterken, empoweren'.</p> <p>In de afgelopen tien jaar worden ook andere gevolgen zichtbaar van het beleid dat in de jaren 1980 is ingezet: marktwerking leidde tot grootschalige fusiebewegingen met giga-salarissen voor de bestuurders. Verantwoordingsdruk leidde tot bureaucratische systemen die niemand nog kan overzien. Bij de drama's in de jeugdzorg speelt ook de te grote caseload een rol.</p> <p>Maar dit alles roept ook weer tegenbewegingen op: uit de grootschaligheid splitsen zich kleinschalige initiatieven af (bijvoorbeeld in de thuiszorg); de werklust van professionals in de jeugdzorg wordt verlicht. De grootste verandering is de invoering van de Wmo. Gemeentes nemen de regie. Kerngedachte is de participatie van de burgers om eigen en elkaars mogelijkheden aan te spreken.</p> <p>Namen: Hans Achterhuis, Ruud Lubbers, Elco Brinkman, Henri Henselmans, Jos van der Lans, Savanna,</p> <p>Begrippen: neo-liberaal, sociaal-egalitair, no nonsense-beleid, zorgzame samenleving, minder overheid-meer markt, bemoeizorg, modern paternalisme, outreachend werken, Eropaf-methode, normatieve professionaliteit, volwaardig burgerschap.</p> <p>Jaartallen: 1982 (zorgzame samenleving); 1993 (bemoeizorg), 2007 (Wmo)</p>	
--	--	--	--

Bijlage 1. Overzicht (in één schema) : Tien Tijdvakken, Canon van Nederland, Canon Sociaal Werk

	Periode	De Tijd van...	Kenmerken per tijdvak		Canon sociaal werk 2.1
1	tot 3000 VC	Jagers en boeren	1 Het leven van jager-verzamelaars 2 Het ontstaan van de landbouw 3 De eerste steden		
2	3000 VC tot 500	Grieken en Romeinen	1 Wetenschap en politiek in de Griekse stadsstaat 2 Het Romeinse imperium 3 De Grieks-Romeinse cultuur 4 Romeinen en Germanen 5 Jodendom en christendom	 Hunebedden ca. 3000 voor Christus Vroege landbouwers De Romeinse Limes 47-ca. 400 Op de grens van de Romeinse wereld	
3	500-1000	Monniken en ridders	1 De opkomst van de islam 2 Hofstelsel en horigheid 3 Het feodale stelsel 4 Christendom in Europa	 Willibrord 658-739 Verbreiding van het christendom Karel de Grote 742-814 Keizer van het avondland	567 Concilie van Tours Van armentafels tot voedselbank
4	1000-1500	Steden en staten	1 De opkomst van steden 2 De stedelijke burgerij 3 Staatsvorming en centralisatie 4 Kerk en staat 5 Christelijk Europa	 Hebban olla vogala ca. 1100 Het Nederlands op schrift Floris V 1254-1296 Een Hollandse graaf en ontevreden edelen	1122 Catharijnegasthuis De zoektocht naar christelijk-sociale inspiratie 1270 De heilige Dimpna Van hagiotherapie naar gezinsverpleging 1442 Reinier van Arkel De lange weg naar geestelijke volksgezondheid

			en de buitenwereld	 <p>De Hanze 1356-ca. 1450 Handelssteden in de Lage Landen</p>	
5	1500-1600	Ontdekkers en hervormers	<p>1 De renaissance</p> <p>2 De Europese expansie</p> <p>3 De kerkhervorming</p> <p>4 De Nederlandse Opstand</p>	 <p>Erasmus 1469?-1536 Een internationaal humanist</p> <p>Karel V 1500-1558 De Nederlanden als bestuurlijke eenheid</p> <p>De Beeldenstorm 1566 Godsdienststrijd</p> <p>Willem van Oranje 1533-1584 Van rebelse edelman tot 'vader des vaderlands'</p> <p>De Republiek 1588-1795 Een staatkundig unicum</p>	<p>1526 Juan Luis Vives Armenzorg en de opkomst van het humanisme</p> <p>1580 Diaconie en Bikkoer Choliem Het begin van een multiconfessionele armenzorg</p> <p>1596 Rasphuizen en spinhuizen Van lijfstraf naar werkstraf</p>
6	1600-1700	Regenten en vorsten	<p>1 Een wereldeconomie</p> <p>2 De Gouden Eeuw van NL</p> <p>3 Het absolutisme</p> <p>4 De wetenschappelijke revolutie</p>	 <p>De Verenigde Oostindische Compagnie 1602-1799 Overzeese expansie</p> <p>De Beemster 1612 Nederland en het water</p> <p>De grachtengordel 1613-1662</p>	

				<p>Stadsuitbreidingen in de zeventiende eeuw</p> <p> Hugo de Groot 1583-1645 Pionier van het moderne volkenrecht</p> <p> De Statenbijbel 1637 Het boek der boeken</p> <p> Rembrandt 1606?-1669 De grote schilders</p> <p> De Atlas Major van Blaeu 1662 De wereld in kaart</p> <p> Michiel de Ruyter 1607-1676 Zeehelden en de brede armslag van de Republiek</p> <p> Christiaan Huygens 1629-1695 Wetenschap in de Gouden Eeuw</p> <p> Spinoza 1632-1677 Op zoek naar de waarheid</p>	
7	1700-1800	Pruiken en revoluties	<p>1 De verlichting</p> <p>2 Het ancien regime</p> <p>3 De democratische revoluties</p> <p>4 Kolonialisme en slavernij</p>	<p> Slavernij ca. 1637-1863 Mensenhandel en gedwongen arbeid in de Nieuwe Wereld</p> <p> Buitenhuizen 17e en 18e eeuw Rijk wonen buiten de stad</p> <p> Eise Eisinga 1744-1828 De Verlichting in Nederland</p> <p> De patriotten 1780-1795 Crisis in de Republiek</p>	<p>1784 Maatschappij tot Nut van 't Algemeen De noodzaak van volksoontwikkeling</p> <p>1790 Doven en blinden Het ontstaan van het pedagogisch optimisme</p>

1800-1900	Burgers en stoom-machines	<p>1 De industriële revolutie</p> <p>2 Politiekmaatschappelijke stromingen</p> <p>3 Democratisering</p> <p>4 De emancipatiebewegingen</p> <p>5 De sociale kwestie</p> <p>6 Het moderne imperialisme</p>	 Napoleon Bonaparte 1769-1821 De Franse tijd Koning Willem I 1772-1843 Het koninkrijk van Nederland en België De eerste spoorlijn 1839 De versnelling De Grondwet 1848 De belangrijkste wet van een staat Max Havelaar 1860 Aanklacht tegen wantoestanden in Indië Verzet tegen kinderarbeid 19e eeuw De werkplaats uit, de school in Vincent van Gogh 1853-1890 De moderne kunstenaar Aletta Jacobs 1854-1929 Vrouwenemancipatie	<p>1818 Maatschappij van weldadigheid Werkverschaffing als armoedebestrijding</p> <p>1823 Nederlands Genootschap tot Zedelijke Verbetering van Gevangenen Reclassering tussen dwang en vrijwilligheid</p> <p>1846 Sint Aloysiusgesticht Redden en opvoeden van verwaarloosde jeugd</p> <p>1870 Helene Mercier Grondlegster maatschappelijk werk</p> <p>1872 Vereniging tot Verbetering der Kleine Kinderbewaarloosden Zorg voor het jonge kind</p> <p>1874 De sociale quaestie De overheid als schild tegen onrecht</p> <p>1875 Jacobus Penn en het kruiswerk Van wijkverpleging via thuiszorg naar buurtzorg</p> <p>1887 Leger des Heils De wereld van majoor Bosshardt: helpen met een boodschap</p> <p>1892 Volkshuis Ons Huis Ontstaan van club- en buurthuiswerk en sociaal-cultureel werk</p>
-----------	---------------------------	---	---	--

9	1900-1950	Wereld-oorlogen	<p>1 De Eerste Wereldoorlog</p> <p>2 De economische wereldcrisis</p> <p>3 De totalitaire systemen</p> <p>4 Propaganda en communicatie</p> <p>5 Verzet tegen het imperialisme</p> <p>6 De Tweede Wereldoorlog</p> <p>7 Genocide</p> <p>8 De bezetting</p>	 De Eerste Wereldoorlog 1914-1918 Oorlog en neutraliteit De Stijl 1917-1931 Revolutie in vormgeving De crisisjaren 1929-1940 Samenleving in depressie De Tweede Wereldoorlog 1940-1945 Bezetting en bevrijding Anne Frank 1929-1945 Jodenvervolgning Indonesië 1945-1949 Een kolonie vecht zich vrij	<p>1900 Tijdschrift voor armenzorg Ontwikkeling van de vakpers</p> <p>1903 Vereniging van Woningopzichteressen Van woninginspectie naar huismeesterschap</p> <p>1908 Nederlandse Vereeniging voor Armenzorg en Weldadigheid De ontwikkeling van een landelijke welzijnsstructuur</p> <p>1909 Th. van der Woude Van drankbestrijding naar verslavingszorg</p> <p>1911 Nationaal Reizend Museum voor Ouders en Opvoeders Van oudervoortlichting naar opvoedingsondersteuning</p> <p>1918 Woonschool Zeeburgerdorp Van onmaatschappelijkheid tot Tokkies-amusement</p> <p>1918 Vakantiehuis voor de arbeidersjeugd Sociaal toerisme</p> <p>1925 Jaap Cramer - Stichting Opbouw Drenthe De verbreiding van het opbouwwerk</p> <p>1932 Volkshogeschool Allardssoog in Bakkeveen Opkomst en neergang van het vormingswerk in internaatsverband</p> <p>1945 Hilda Verwey-Jonker Voorvechtster van sociale vooruitgang</p>
---	-----------	-----------------	--	---	--

10	Vanaf 1950	Televisie en computer	<p>1 Dekolonisatie</p> <p>2 De Koude Oorlog</p> <p>3 Welvaart en cultuur</p> <p>4 De Europese eenwording</p> <p>5 Pluriforme en multiculturele samenlevingen</p>	<p> Willem Drees 1886-1988 De verzorgingsstaat</p> <p> De watersnood 1 februari 1953 De dreiging van het water</p> <p> De televisie vanaf 1948 De doorbraak van een massamedium</p> <p> Haven van Rotterdam vanaf ca. 1880 Poort naar de wereld</p> <p> Annie M.G. Schmidt 1911-1995 Tegendraads in een burgerlijk land</p> <p> Suriname en de Nederlandse Antillen vanaf 1945 Dekolonisatie van de West</p> <p> Srebrenica 1995 De dilemma's van vredeshandhaving</p> <p> Veelkleurig Nederland vanaf 1945 De multiculturele maatschappij</p> <p> De gasbel 1959-2030? Een eindige schat</p> <p> Europa vanaf 1945 Nederlanders en Europeanen</p>	<p>1950 Marie Kamphuis Social casework: empowerment <i>avant la lettre</i></p> <p>1952 Ministerie van Maatschappelijk Werk Van charitas naar professionele zorg</p> <p>1962 Agologie: wetenschap van sociaal werk Tonko ten Have en de opkomst en ondergang van de veranderkunde</p> <p>1964 Korrelatie Telefonische hulpverlening – de opkomst van nieuwe technologieën</p> <p>1965 Marga Klompé en de Bijstandswet Van genade naar recht</p> <p>1967 Milikowski en `Lof der onaangepastheid` Het perspectief van de kwetsbare burger</p> <p>1968 Academie de Horst Uitbouw beroepsopleidingen</p> <p>1968 Meten is weten Verantwoording, effectiviteit of bureaucratie?</p> <p>1969 Aktiecomitee Pro Gastarbeiders en Nelly Soetens De nieuwe sociale kwestie</p> <p>1971 Jan Foudraïne: wie is van hout? Anti-psichiatrie en gekkenbeweging</p> <p>1973 Blijf van mijn Lijf Tweede feministische golf en de opkomst van de</p>
----	------------	-----------------------	--	--	--

					<p>vrouwenhulpverlening</p> <p>1974 Carel Muller & Nieuw Dennendal</p> <p>De vermaatschappelijking van de abnormaliteit</p> <p>1974 SCP - De maakbare samenleving</p> <p>Meer kennis leidt tot een betere maatschappij</p> <p>1980 Hans Achterhuis - De markt van Welzijn en Geluk</p> <p>Van softie tot frontprofessional</p> <p>1982 Elco Brinkman</p> <p>Kerend tij: zorgzame samenleving & marktwerking</p> <p>1984 Elektronische welzijnswerker</p> <p>Digitalisering van hulpverlening</p> <p>1987 Paniek in Oude Pekela</p> <p>Mediahype over vermeende kindermishandeling</p> <p>1989 Sociale vernieuwing</p> <p>Wijkaanpak 3.0</p> <p>1993 Volwaardig burgerschap</p> <p>Van handicap naar beperking, opkomst sociaal model</p> <p>1993 Bemoeizorg</p> <p>Outreachend empoweren</p> <p>2004 Savanna</p> <p>Professionals tussen bureaucratie en zorgvuldigheid</p> <p>2007 Wet Maatschappelijke Ondersteuning</p> <p>Van garagehouder naar wegwacht</p>
--	--	--	--	--	---

Bijlage 2. Kleine reader met meer en minder bekende definities en leerzame citaten

Onbetaalde rekeningen van het beroep

Nel Jagt, fragment uit: 'Kijken in de spiegel van het verleden'. In: *Beroepsprofiel van de maatschappelijk werker*. Utrecht: NVMW, 2006, pp. 92-94.

'Kijken in de spiegel van het verleden' is de titel van de memoires van Marie Kamphuis (1986), een van de pioniers van het maatschappelijk werk in Nederland. Haar ervaringen bestrijken bijna de hele vorige eeuw. Van der Laan (2005) op zijn beurt bepleit het gebruik van een achteruitkijkspiegel. Waar sociale beroepen positie kiezen in relatie tot trends in de sociale sector, kunnen ze veel leren van trends en thema's in de geschiedenis. 'De meeste innovaties kennen reeds hun voorgangers, ook al kennen de 'innovatoren' ze meestal niet.' ...

(De geschiedenis van het beroep kan functioneren als spiegel of achteruitkijkspiegel) alleen maar voor de aandachtige beschouwer die op ontwikkelingen in het beroep van nu reflecteert aan de hand van wat schriftelijk is overgeleverd over de 'state of the art' van toen. Maar dat loont dan ook, want dan blijkt dat veel thema's van nu in het verleden al vele malen onderwerp van heftig debat zijn geweest, bijvoorbeeld de balans tussen aandacht voor het individuele en aandacht voor het maatschappelijke, en de verhouding tussen paternalisme en zelfbeschikkingsrecht. Ook blijkt dat in verschillende perioden deelwaarheden verabsoluteerd werden. Als sekten de onbetaalde rekeningen zijn van de kerk, dan zijn hypes in het maatschappelijk werk de onbetaalde rekeningen van het beroep. Anders gezegd: wanneer een aspect van het sociaal functioneren lange tijd wordt onderbelicht, komt er vaak een beweging op gang die nu juist dat ene, verwaarloosde aspect tot het allerbelangrijkste bombardeert. Op zich is het waardevol dat een verwaarloosd aspect opnieuw onder de aandacht wordt gebracht (bijvoorbeeld het belang van de vertrouwensrelatie, van sociale actie, van resultaatgerichtheid), maar uitvergroting ervan gaat ten koste van de aandacht voor andere facetten, waardoor na een tijdje de geschiedenis zich herhaalt.

Ervaringskennis en onderzoeksresultaten uit eerdere perioden verdwijnen soms uit de belangstellingssfeer, alsof ze er nooit geweest zijn. Na verloop van tijd kunnen ze 'als nieuw' gepresenteerd worden. Totdat iemand de spiegel weer oppakt of in de achteruitkijkspiegel kijkt. Dan blijkt dat actuele thema's als bijvoorbeeld presentie, empowerment, vraaggerichtheid en 'strengths' op velerlei manieren in de annalen van het maatschappelijk werk terug te vinden zijn, al kan de terminologie verschillen.

De dubbele gerichtheid van het maatschappelijk werk op het samengaan van probleemoplossing en vergroting van handelingscompetenties in dialoog met de cliënt, klinkt bijvoorbeeld al door bij Adriani (1923): 'De maatschappelijk werker moet zich niet de vraag stellen: wat kan ik voor den hulpbehoevende doen? Maar: wat kan ik in samenwerking met hem doen?'. En Richmond (1917) zegt opmerkelijk 'moderne' dingen over verschillende manieren waarop de maatschappelijk werker moet blijven leren, onder meer via reflectie op het werk en op zichzelf als beroepskracht.

De spiegel van het verleden kan helpen bij het vermijden van eenzijdigheden uit vroeger jaren en bij het benutten van de winst die elk tijdperk heeft opgeleverd. In die zin zouden juist innovatoren er veel aan kunnen hebben, maar vaak komen zij daar niet aan toe. Soms vanwege barrières waarvan ook Richmond in haar tijd al rept: 'Pressure of work! Lack of time!'. En misschien houdt ook dat een spiegel voor.

Literatuur

- Adriani, J.H.: *Voorlezingen over armenzorg en maatschappelijk werk*. Utrecht, 1923.
- Laan, G. van der: *De sociale professional in drie dimensies*. Eindhoven, Sociale Studies Fontys, 2005.

- Kamphuis, M.: *Kijken in de spiegel van het verleden. Veertig jaar avonturen in en om welzijnsland*. 1986.
- Richmond, M.: *Social diagnosis*. New York, Russell Sage Foundation, 1917.

Elke tijd stelt zijn eigen vragen

Historicus Gerrit Schutte, in: Henk Michielse e.a. (red.), *Lokale geschiedenis tussen lering en vermaak*. Hilversum: Verkoren 2004, p. 13.

Volgens de Amerikaanse historicus Carl Becker maakt iedereen zich zijn eigen geschiedenis. Jan Romein beweerde dat geschiedschrijving altijd in opdracht van de tijd moet geschieden en volgens zijn tegenvoeter Pieter Geyl was de geschiedenis een discussie zonder eind. Al die geschiedfilosofische uitspraken impliceren dat elke tijd zijn eigen geschiedenis schrijft. Dat heeft een riskant element: men zoekt en ziet het heden in het verleden, terwijl echt historisch besef weet, dat de geschiedschrijving recht moet doen aan de mens en de tijden van toen, en die juist niet mag beoordelen naar onze eigen normen en opvattingen. Misschien is het daarom beter te stellen, dat elke tijd zijn eigen vragen stelt aan het verleden. Vandaar dus, dat sommige tijden en onderwerpen nu 'niet interessant' zijn, of op een andere manier bevraagd worden. De historische canon aan jaartallen en feiten en namen kan dus veranderen. Ze is al veranderd, in het veranderde Nederland.

Want Nederland is de afgelopen halve eeuw fundamenteel veranderd. Het is geïndustrialiseerd, geürbaniseerd, ontzuild en ontkerkend; de bevolking is bijna verdubbeld, voor tien procent allochtoon, en zeer mobiel. Waar vindt men nog gesloten gemeenschappen, dorpen zonder forensenwijken, een onaangetaste horizon? De eenvormigheid die Abraham Kuyper al in 1869 'de vloek van het moderne leven' noemde, heerst nu alom: in onze woonwijken, in het assortiment van de supermarkten, de inhoud van de media en het repertoire van de muzak die overal de stilte verdrijft. Maar tegelijkertijd is Nederland vol tegenstellingen, pluriformiteiten, problemen en onduidelijkheden, nog afgezien van de multiculturele erfenissen die de immigratie heeft gebracht. En dus is de geschiedenis in de afgelopen decennia ingrijpend veranderd.

Geschiedenis van klassenstrijden

Karl Marx en Friedrich Engels, *Het communistisch manifest*. Londen, 1848.

De geschiedenis van iedere maatschappij tot nu toe is de geschiedenis van klassenstrijden. Vrije en slaaf, patriciër en plebejer, baron en lijfeigene, gildemeester en gezel, kortom onderdrukkers en onderdrukten stonden in voortdurende tegenstelling tot elkaar, voerden een onafgebroken, nu eens bedekte dan weer open strijd, die iedere keer eindigde met een revolutionaire vervorming van de gehele maatschappij of met de gemeenschappelijke ondergang van de strijdende klassen.

Geschiedenis is de geestelijke vorm waarin een cultuur zich rekenschap geeft van haar verleden.
Historicus Johan Huizinga (1872-1945)

De taak van de geschiedenis

Filosoof en historicus Ger Harmsen (1922-2005), *Inleiding tot de geschiedenis*. Baarn: Ambo, 1968, pp. 122-123:

... De geschiedenis zou de centrale wetenschap van de mens moeten zijn, die ons aanwijzingen verschaft voor een optimaal laten verlopen van het historisch [proces in de richting van een wereld die vrij is van vrees en gebrek en leefbaar voor mensen. ... De historicus heeft derhalve een dubbele taak: het historisch proces te doorgronden en te helpen de voorwaarden te scheppen tot ontplooiing van de mens.

Heeft geschiedenis nut?

Maarten van Rossem, *Heeft geschiedenis nut?* Utrecht: Het Spectrum, 2003, pp. 7-13.

Het is bijzonder verleidelijk op deze vraag te antwoorden: nee, geen enkel nut, maar kennis van de geschiedenis verschaft, op zeer gevarieerde wijze, wel veel genoeg. ... Jammer genoeg zouden we ons er met dit antwoord al te gemakkelijk van afmaken. De geschiedschrijving, de reflectie op het

verleden, speelt een complexe rol in het culturele leven van individuen, instellingen en naties. Zou de Nederlandse Bond van Postzegelverzamelaars een ingrijpende koerswijziging aankondigen, geen mens zou er enige aandacht aan besteden. Het NIOD-rapport over het Srebrenica-drama daarentegen veroorzaakte enorm veel politiek rumoer en leidde tot het aftreden van het kabinet. De impliciete of expliciete waardeoordelen van de eigentijdse geschiedschrijving kunnen kennelijk aanzienlijke maatschappelijke effecten hebben. ...

Als de geschiedschrijving de moderne natie niet legitimeert en ook al geen nuttige lessen voor het heden oplevert, wat legitimeert dan eigenlijk de geschiedschrijving? Die vraag wordt nog beduidend aangescherpt doordat moderne historici zich zeer bewust zijn van het feit dat de relatie tussen de geschiedenis die zij schrijven en de gebeurtenissen in het verleden van problematische aard is. Het verleden in zijn immense complexiteit raakt onherroepelijk verloren. De historici construeren met de restanten van het verleden een geschiedenis waarvan zij hopen dat hij enigszins overeenkomt met datgene wat zich in het verleden heeft afgespeeld. Radicale postmodernisten gaan in dit mijnenveld nog een stap verder. Zij beweren dat de geschiedenis die de historici schrijven een vorm van fictie is. Het verleden is onachterhaalbaar en de patronen en samenhangen die de historici in de geschiedenis menen te zien, hebben ze gewoon zelf verzonnen. De ene visie op het verleden is niet beter dan de andere en al die visies zijn beperkt houdbaar. Zijn we zo ver gevorderd, dan ligt de conclusie voor de hand, en sommige postmodernisten hebben die ook getrokken, dat we de hele geschiedschrijving maar beter af kunnen schaffen.

Dit epistemologisch nihilisme is echter een stap te ver. De postmodernisten worden opgeblazen door de landmijn van hun eigen radicalisme. *Jede Konsequenz führt zum Teufel*, zegt een Duitse uitdrukking die merkwaardigerwijze door Duitsers zelf niet wordt gebezigd.

Dat de relatie tussen de geschiedenis die de historicus schrijft en de gebeurtenissen die zich in het verleden hebben afgespeeld problematisch is, wil immers niet zeggen dat zij afwezig is. Ook als we grif toegeven dat de geschiedenis aanhoudend herschreven wordt vanuit het perspectief van de eigen tijd en de eigen vooroordelen, dan nog moet erkend worden dat er meestal voldoende over is van het verleden om daarvan een redelijk beeld te construeren. Ook het postmoderne idee dat er altijd een oneindig aantal verschillende visies op het verleden mogelijk is, is voornamelijk modieuze kletsboek. Verschillende visies zijn mogelijk, maar dan toch altijd binnen vrij nauw getrokken grenzen. ...

Ik ben bang dat het nut van de geschiedenis een diffuse en daardoor moeilijk te definiëren zaak is. Historische kennis van zeer gevarieerde aard speelt steeds een rol in het politiek-culturele debat. Zonder een of andere vorm van historisch besef kan een cultuur zelfs helemaal niet bestaan, net zoals elk menselijk bestaan een historische dimensie heeft. Een mens met compleet geheugenverlies is geen mens. De aard van dat historisch besef zal steeds aan verandering onderhevig zijn. Sommige onderdelen van het historisch besef verliezen hun relevantie en nieuwe onderdelen worden toegevoegd. Veel christelijk erfgoed is uit ons historisch besef verdwenen en met de emancipatie van minderheden is ook de geschiedenis van die minderheden een relevant onderdeel van ons historisch besef geworden. We kunnen inderdaad spreken van een levend verleden! Zou het verleden alleen om zichzelf beleefd worden, geheel los van eigentijdse preoccupaties, dan zou het zeker een minder vitale rol in het politiek-culturele debat spelen. Waarmee ik niet wil zeggen dat zo'n beleving van het verleden uit puur antiquarische overwegingen verwerpelijk zou zijn, in genen dele zelfs.

De allersimpelste functie van de geschiedschrijving is duidelijk te maken hoe een bepaalde situatie tot stand is gekomen. Waarom gaan Palestijnen en Israëliërs elkaar zo aanhoudend en moedeloos makend te lijf? Dat is uit te leggen. Ongetwijfeld zal over die ontstaansgeschiedenis bij de beide partijen een groot verschil van mening bestaan, en als we tot een zinnig historisch oordeel willen komen, moeten we zeker Sharon en Arafat niet raadplegen. Voor een historicus met enige afstand van het probleem die gebruikmaakt van een simpel wetenschappelijk instrumentarium is het mijns inziens echter wel degelijk mogelijk om tot een zinnig oordeel te komen. Dat klinkt wellicht naïef, of zelfs positivistisch, maar wie niet gelooft dat zo'n zinnig oordeel mogelijk is, wie meent dat alle visies op het conflict even juist en waardevol zijn, die moet zich niet bezighouden met geschiedschrijving. Als alle visies en oordelen evenveel waard zijn, zijn ze in feite niets waard.

Historisch besef

Historicus Paul Klep, *Persoonlijke omgang met het verleden*. In: *Persoonlijk verleden. Over geschiedenis, individu en identiteit*. Amsterdam; Aksant, 2005, p. 95.

... Meer in het algemeen zeggen we van iemand die historisch besef heeft dat hij of zij het heden als uitkomst van het verleden beschouwt en de historische bepaaldheid van het heden en van alles wat identiteit heeft onderkent of tracht te onderkennen. Ook ik deel met heel veel mensen – die helemaal geen historicus zijn – het besef dat mijn identiteit en die van mijn omgeving is vormgegeven door het verleden en dat voor mijn gevoel het verleden veel sterker werkzaam is dan een god, de onvrijheid, verwantschap, de economische schaarste of de sociale ongelijkheid. ...

Geschiedenis als vlucht

Bernhard Schlink, *De voorlezer*. Ambo, Flamingo Pockets, twaalfde druk 2000, pp. 145-146.

... Zo bleven er niet veel juridische beroepen meer over en ik weet niet wat ik gedaan had als niet een professor in de rechtsgeschiedenis me had aangeboden bij hem te komen werken. Gertrud zei dat het een vlucht was, een vlucht voor de uitdagingen en verantwoordelijkheden van het leven, en ze had gelijk. ... Nu is vlucht niet alleen weglopen maar ook aankomen. En het verleden waar ik als rechtshistoricus aankwam, was niet minder vervuld van leven dan het heden. Het is ook niet zoals de buitenstaander geneigd is aan te nemen, dat je die vergane volheid des levens alleen maar bestudeert terwijl je aan de bestaande deelneemt. Geschiedenis beoefenen betekent bruggen slaan tussen verleden en heden en beide oevers bestuderen en op beide oevers in actie komen. Een van mijn onderzoeksgebieden werd het recht in het Derde Rijk, en op dat gebied wordt het wel heel duidelijk hoe verleden en heden een levende werkelijkheid vormen. ...

Daarbij wil ik niet verzwijgen hoeveel bevrediging ik vond in het onderduiken in historische tijden die van minder betekenis zijn voor het heden. De eerste keer dat ik die bevrediging voelde, was toen ik onderzoek deed naar wetboeken en wetsontwerpen uit de periode van de Verlichting. Die boeken waren gebaseerd op de overtuiging dat er in de wereld in beginsel sprake is van een goede orde en dat die wereld daarom ook in een goede orde gebracht kan worden. Het verrukte me om te zien hoe er vanuit die overtuiging wetsartikelen als plechtige bewakers van die goede orde werden geschapen en tot wetten werden samengevoegd die pretendeerden schoonheid te bevatten en die met hun schoonheid het bewijs voor hun waarheid wilden leveren. Lange tijd geloofde ik dat er een vooruitgang in de geschiedenis van het recht bestaat, ondanks verschrikkelijke tegenslagen en reactionaire bewegingen een ontwikkeling naar meer schoonheid en waarheid, rationaliteit en humaniteit. Sinds het me duidelijk is geworden dat dit geloof een hersenspinsel is, speel ik met een ander beeld van de ontwikkeling van de geschiedenis van het recht. Daarin is de ontwikkeling weliswaar doelgericht, maar het doel waar ze na velerlei verschrikkingen, verwarringen en verblindingen aankomt, is het begin waarvandaan ze is betrokken en waarvandaan ze, nauwelijks aangekomen, opnieuw moet vertrekken.

Bijlage 3 Twee recente basisboeken, kenmerken en inhoudsopgave

Maarten van der Linde,

Basisboek geschiedenis Sociaal Werk in Nederland (Amsterdam: SWP 2007, 3e druk 2009)

Kenmerken van dit boek:

- Chronologische ordening in elf hoofdstukken.
- Twintig werkerterreinen worden in hun ontstaan en ontwikkeling geschetst.
- Voorafgaand: hoofdstuk over motieven in het sociaal werk.
- Historische context: de ontwikkeling van het sociaal werk wordt behandeld in de context van relevante internationale ontwikkelingen en de geschiedenis van Nederland, die besproken worden in afzonderlijke paragrafen.
- Aandacht voor de pluriforme identiteit van het Nederlandse sociaal werk: aandacht voor rooms-katholieke, vrijzinnig-protestantse, sociaal-liberale en orthodox-protestantse stromingen en initiatieven.
- 235 bladzijden leestekst; 40 bladzijden noten, literatuurlijst, personenregister.
- Uitvoerige literatuurlijst, onderverdeeld in vijftig rubrieken.
- Ca. 100 illustraties.

Inhoud

1 Motieven voor sociaal werk

- 1.1 Godsdienstige levensbeschouwing: barmhartigheid en gerechtigheid
- 1.2 Medemenselijkheid: filantropia en humanitas
- 1.3 Openbare orde
- 1.4 Sociale angst
- 1.5 In stand houden van arbeidsreserve
- 1.6 Schuldgevoel en verontwaardiging
- 1.7 Emancipatie en zelfontplooiing
- 1.8 Het professionele motief

2 Sociale zorg in de middeleeuwen, 500-1500

- 2.1 Christenen: van vervolging naar staatskerk
- 2.2 Kleinschalige samenleving met vele steden
- 2.3 Sociale zorg in de middeleeuwen
- 2.4 Nieuwe inspiratie: ketterse en armoedebewegingen
- 2.5 Van kloosters naar gasthuizen
- 2.6 Groot netwerk van sociale voorzieningen

3 Humanistische hervormingen, 1500-1550

- 3.1 Humanisten ontdekken de mens
- 3.2 Erasmus zingt de lof der zotheid
- 3.3 Juan Luis Vives formuleert een nieuw sociaal overheidsbeleid
- 3.4 Invloedrijke 'sociale wetgeving'
- 3.5 Dirck Coornhert en opvoeding... ook van boeven

4 Reformatie, Revolutie, Republiek, 1500-1780

- 4.1 Hervormingsbewegingen niet te stuiten
- 4.2 Protestantse theologen over armoede
- 4.3 Opstand tegen de koning van Spanje
- 4.4 De Republiek en de Gouden Eeuw
- 4.5 Multiconfessionele armenzorg
- 4.6 Armoede: wie is verantwoordelijk?
- 4.7 Uniek in Europa

5 De humanitaire hervormingsbewegingen, 1780-1860

- 5.1 Inspiratiebronnen van de sociale pioniers
- 5.2 De invloed van het verlichtingsdenken
- 5.3 Eerste pogingen tot staatsarmenzorg
- 5.4 Maatschappij tot Nut van 't Algemeen
- 5.5 Het protestantse Réveil
- 5.6 De rooms-katholieke herleving

6 Opvoeden, zorgen, redden, 1780-1860

- 6.1 Doven: opvoedbaar en leerbaar (1790)
- 6.2 Vrijheid, gelijkheid, broederschap: ook voor blinden (1808)
- 6.3 Werkverschaffing: de maakbaarheid van een luchtkasteel (1818)
- 6.4 Maatschappelijk werk: 'To help the poor to help themselves' (1820)
- 6.5 Verzorging, verpleging, wijkverpleging (1820)
- 6.6 Reclassering: de misdadiger is een medemens (1823)
- 6.7 Psychiatrie: van bewaren naar behandelen (1827)
- 6.8 Kinderopvang: ook de kleuters moeten iets leren (1827)
- 6.9 Club- en buurthuiswerk: volksverheffing, sociaal werk en evangelisatie (1831)
- 6.10 Verslavingszorg: zelfbeheersing als beschavingsideaal (1842)
- 6.11 Jeugdzorg: sociaal-pedagogisch reddingswerk (1845)
- 6.12 Vrouwenhulpverlening: door en voor vrouwen (1848)
- 6.13 Jeugd- en jongerenwerk: als gelijken onder elkaar (1851)
- 6.14 Verstandelijk gehandicaptenzorg: genezing door opvoeding (1855)

7 Democratie, verzuiling, sociale wetgeving, 1860-1940

- 7.1 Modernisering en democratisering
- 7.2 De armenzorg: wie is verantwoordelijk?
- 7.3 Op weg naar een verzuilde samenleving
- 7.4 Van opvallende passiviteit naar sociale wetgeving

8 Scholing en beroepsontwikkeling, 1860-1940

- 8.1 Wilde jaren
- 8.2 Arnold Kerdijsk, Hélène Mercier, Marie Muller-Lulofs en Emilie Knappert
- 8.3 Beroepsopleiding voor sociaal werk: Amsterdam (1899)
- 8.4 Werkveldontwikkelingen
- 8.5 Maatschappelijke gezondheidszorg en thuiszorg (1875)
- 8.6 Pedagogische behandeling van verstandelijk gehandicapte kinderen (1891)
- 8.7 Sociaal werk ten behoeve van lichamelijk gehandicapten (1899)

- 8.8 Naschoolse opvang (1903)
- 8.9 Maatschappelijke opvang van dak- en thuislozen (1904)
- 8.10 Volksontwikkeling en vormingswerk (1913)

9 Tussen oorlog en culturele revolutie, 1940-1980

- 9.1 Vooroorlogs vluchtelingenwerk
- 9.2 Oorlog, bezetting, massamoord
- 9.3 Van wederopbouw naar verzorgingsstaat
- 9.4 Afbrokkeling van de bolwerken
- 9.5 Het vernieuwingsstreven van de jaren zestig
- 9.6 Opkomst van het neoliberalisme
- 9.7 Blijvende veranderingen in de sociale en culturele sfeer
- 9.8 Nederland immigratieland

10 Maakbaarheid, professionalisering en kritiek, 1940-1980

- 10.1 Van personalisme naar maakbaarheid
- 10.2 Methodiekvernieuwing en professionalisering: het social casework
- 10.3 Onmaatschappelijkheidsbestrijding: aanpassen of emanciperen
- 10.4 Van politisering naar diversiteitsdenken
- 10.5 Sociaal-cultureel werk: gouden jaren
- 10.6 Maatschappelijk werk: professionalisering en kritiek
- 10.7 Verstandelijkgehandicaptenzorg: zoeken naar de goede maat
- 10.8 Psychiatrie: antipsychiatrie en cliëntenbeweging
- 10.9 Creatieve therapie: de vaktherapeutische beroepen
- 10.10 Duurzame vernieuwingen

11 Professie, product en modern paternalisme, 1980-1995

- 11.1 Het roer wordt omgegooid
- 11.2 Zorgzame samenleving
- 11.3 Marktdenken in de sociale sector
- 11.4 Bureaucratie, markt en professie
- 11.5 Vermaatschappelijking van de zorg
- 11.6 Nieuw elan: bemoeizorg en modern paternalisme

Jan Bijlsma en Hay Janssen,

Sociaal werk in Nederland. Vijfhonderd jaar verheffen en verbinden (Bussum: Coutinho 2008)

Kenmerken van dit boek:

- Thematische en sectorale ordening in zeven hoofdstukken.
- Vijf werkterreinen worden in hun ontstaan en ontwikkeling geschetst.
- Voorafgaand en afsluitend: twee hoofdstukken over de verzorgingsstaat.
- Historische context: de ontwikkeling van het sociaal werk wordt behandeld in de context van maatschappelijke en politieke ontwikkelingen nationaal en internationaal, met verwijzingen in de paragrafen.
- Vooral aandacht voor protestantse stromingen.
- 216 bladzijden leestekst; 24 bladzijden noten, literatuurlijst, registers.
- Apart zaken- en personenregister.
- ca. 30 illustraties.

Inhoud

1 De Nederlandse verzorgingsstaat

- 1.1 De verzorgingsstaat gedefinieerd
- 1.2 Ontwikkeling van de Nederlandse verzorgingsstaat
- 1.3 Het waarom van de verzorgingsstaat
- 1.4 Doelstellingen en functies van de verzorgingsstaat
- 1.5 De verzorgingsstaat en de welfare triangle
- 1.6 De verzorgingsstaat in internationaal perspectief

2 Van barmhartigheid tot empowerment

Maatschappelijk werk door de eeuwen heen

- 2.1 Maatschappelijk werk als armenzorg
- 2.2 Van armenwet tot bijstandswet
- 2.3 De Verlichting en de verheffing van de arme
- 2.4 Het woningwerk
- 2.5 Zieke gezinnen
- 2.6 Social casework
- 2.7 Kritiek op de *helping professions*
- 2.8 Van ontoelaatbare gezinnen naar Multi-problem-gezinnen
- 2.9 Evidence Based Practice en Common Factors

3 Van volkshuis tot buurtregie

Een eeuw sociaal-cultureel werk in Nederland

- 3.1 Harmonie tussen arm en rijk
- 3.2 Jeugdbewegingen
- 3.3 Groupwork, een methodiek voor professionals
- 3.4 Maatschappelijke verwildering der jeugd
- 3.5 Buurthuizen en opbouwwerk

4. Van weeshuis tot Bureau Jeugdzorg

Vijf eeuwen jeugdzorg in Nederland

- 4.1 Weeshuizen
- 4.2 Van straffen naar heropvoeden
- 4.3 De 'pedagogisering' aan het eind van de 19^e eeuw

- 4.4 De Kinderwetten van 1901
- 4.5 Residentiële hulpverlening
- 4.6 Ambulante jeugdzorg
- 4.7 Dagbehandeling
- 4.8 Wet op de Jeugdzorg (2005)

5 Van dolhuis tot beschermd wonen

Een gang door de psychiatrie

- 5.1 Dolhuizen
- 5.2 Somatiker en Psychiker
- 5.3 Sigmund Freud (1856-1939)
- 5.4 De inrichtingspsychiatrie
- 5.5 Kritische psychiatrie
- 5.6 Onderzoek en classificatie
- 5.7 Van menslievendheid naar zelfbeschikking

6 Van onnozele mens tot mens met mogelijkheden

Vijfhonderd jaar zwakzinnigenzorg

- 6.1 De intelligentietest
- 6.2 Uitzonderlijke wezens
- 6.3 Een verlichte kijk op zwakzinnigheid
- 6.4 's Heerenloo-Lozenoord en Groot Emaus
- 6.5 Eugenetica
- 6.6 Ontwikkelingen na de Tweede Wereldoorlog
- 6.7 Zelfbeschikking en integratie
- 6.8 De afschrikwekkende ander

7 De toekomst van de verzorgingsstaat

- 7.1 Uitdagingen voor de verzorgingsstaat
- 7.2 Liberalisme; de markt
- 7.3 Christen-democratie: het particulier initiatief
- 7.4 Socialisme: de overheid
- 7.5 De welfare triangle in de toekomst, keuzes maken
- 7.6 Kiezen voor de toekomst: meer marktwerking?
- 7.7 Kiezen voor de toekomst: meer particulier initiatief/
- 7.8 Kiezen voor de toekomst: meer overheid?